

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE -

ANUL XI, NR. 4(116), APRILIE 2022

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL XI, NR. 4(116), APRILIE 2022

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: De Paști în Sângeorz-Băi
COPERTA 2: De Paști în Sângeorz-Băi
COPERTA 3: De Paști în Sângeorz-Băi
COPERTA 4: Traian Dorz și înțelepciunea sa

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Iustin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

VASILE AL-GEORGE, <i>Moise</i>	6
ION AL-GEORGE, <i>Învierea</i>	7
A. P. ALEXI, <i>O schiță din istoria anilor 1848-49</i>	8
*** <i>Poezii populare. De pe Valea Rodnei din munții nordici ai Transilvaniei</i>	20
DOIRIN DOLOGA, <i>Unele aspecte privind creșterea animalelor domestice în județul Năsăud în perioada 1922-1930</i>	22
*** <i>Dr. Laurențiu Oanea la serbările din târgușorul Rodna-Năsăud</i>	25
*** <i>Sfințirea bisericii ortodoxe din Sângeorz-Băi</i>	27

DIN GRANITĂ

*** <i>Serbare culturală la Năsăud</i>	29
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte în Primul Război Mondial</i>	35
DR. ELISABETA SCURTU, <i>Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului. Familia Coșbuc din Hordou</i>	46
DĂNUȚ POENARU, <i>Căi de comunicație ale comunei Coșna cu Transilvania</i>	58

BISERICĂ, ȘCOALĂ SOCIETATE

MOISE

VASILE AL-GEORGE

Ca bradul drept înfipt în vârf de munte,
Sfidând înaltul cu semeța-i frunte,
Nepăsător de vuietul pădurii,
Ce-n văi își fierbe clocotele urii,
Eu mă ridic trufaș în fața ta,
Stăpânitor a toate, Iehova!

De tunete cutremure-se norii!
Amestece-se-n haosul vâltorii
Împărăția stelelor! Și marea
Cu munții de valuri să izbească zarea,
Că-n vuietul, ce astfel se va naște,
Eu glasul tău, Iehova, voi cunoaște...

Și dă-mi un fulger, - rupe-l din zenit! –
Cu el voi scrie-n table de granit
Cuvântul tău cu litere de vară,
Ce fiecare poartă-o primăvară;
Croi-voi căi spre zarea depărtată,
Zăgăzuind mulțimea-ntunecată;
În noaptea ei aprinde-voi rubine,
Și cântece-nălțase-vor spre tine...

Înfrișat răsună glasul tău...
Cum se desparte binele de rău!
Cum se desparte grâul de neghină!
Cum fuge neagra noapte de lumină!...

Cărări cu flori pe margini de abisuri
Duc către zarea lumilor din visuri...

... Dar tot mai stins, cuvântul tău răsună:
Se potolește apriga furtună...
Veniți! Veniți!...

Și nimeni nu răspunde...

De gloate gem prăpăstiile-afunde...

București, 1914.

Mureșul, Târgu-Mureș, Anul III, 1924, nr. 10, p. 1.

ÎNVIEREA

ION AL-GEORGE

Membru al Partidului Național Român

Mormântul e sigilat de guvernatorul Iudeii, și legionarii satrapului îl păzesc cu lăncile, ce fulgeră sub soare și sub lună. Cel ce a venit pe lume să mântuiască un neam de oameni nenorociți, spoliați și batjocoriți, - după ce Împăratul prin Pontius Pilatus s-a spălat pe mâini, - stă sub piatra rece a mormântului, înțepat cu sulița în coaste. Și fariseii se veselesc și popii se bucură și hienele dau târcoale mormântului, și urlă!...

O, neam bun al meu, cu nimic mai pe jos, în frontierele tale etnice, nu ești azi ce-ai dorit, în ce-ai visat și în maștera-ți soartă! Dar, adevăr, adevăr îți zic ție:

La noapte clopotele învierii vor suna. Se vor preface în țândări catapetesmele templelor lor; satrapii vor mușca țărâna de spaimă. Se vor prăbuși legiuirile lor, legiuri ce cu nimic mai bune nu sunt, ca acestea ce te-au sângerat o mie de ani.

La noapte clopotele învierii vor suna. Și eu, fiu al acestui pământ, ce atât de scump îmi este, pământ care îl calc după atâția ani și pentru care și sabia mea a fulgerat în luptă, ca el să revină în matcă, adevăr, adevăr îți zic ție:

La noapte, la miezul nopții, Partidul Național va învia. De la Episcopia Bihorului și până la Constanța și de la Jimbolia până la Cetatea Albă, va fi un strigăt de bucurie. După desubjugarea din afară, va veni cea dinăuntru. O, neam bun și batjocorit al meu, Isus Cristos va învia și odată cu el Partidul Național Român. Domnul Ion I. C. Brătianu, care prin slugile lui preaplecate a aplicat pe obrazul Regelui - care este exponentul și chintesența neamului românesc, - necuviincioasa umbră a Italiei și Spaniei, refuzându-i vizita, acest Pontius Pilatus, care se spală pe mâini și care la Paris a închis și sigilat la congresul păcii porțile de aur ale Banatului nostru - va mușca și el țărâna de spaimă.

Dar, mai cu seamă voi, fii neînfricoșați de pe Valea Mureșului, voi, care la alegerea parțială din Decembrie trecut, ați dat dovadă de o cinste fără pereche și de un eroism cetățenesc demn de vremuri antice, alegând senator pe d-l Vasile Stroescu, marele bărbat al neamului, voi cei dintâi veți avea bucuria învierii. Aici, în acest oraș al nostru, în acest ținut al nostru și pe care potențații de ieri au crezut că pot să-l cumpere cu câțiva metri de asfalt și cu câteva conducte de apă de mlaștină, aici va veni marea voastră răsplată, bucuria cea mare a sufletelor voastre chinuite și însetoșate după dreptate.

Un prieten al vostru, un umil servitor al Partidului Național, care muncește departe la Dunăre pentru același ideal sfânt ca și voi, pentru dezrobirea internă a neamului, pentru înlăturarea samavolnicilor, pentru o administrație cinstită, pentru triumful adevărului, pentru dărâmarea vișelului de aur ce l-a ridicat în inima țării Partidul Liberal - vă salută plin de dragoste și de admirație, cu un național și creștinesc: Christos a înviat!

Mureșul, Târgu-Mureș, Anul III, 1924, nr. 10, p. 1.

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

Citită în Societatea Literară „România” din Viena

A. P. ALEXI

Dați-mi voie, fraților, a vă atrage atenția asupra unuia din cele mai mărețe evenimente din câte s-au petrecut vreodată pe clasicul pământ al Daciei.

Mă voi încerca a da o schiță din istoria acelei părți nefericite a poporului românesc, care locuiește colo pe piscurile munților falnici, în sânul Carpaților bătrâni, acoperiți cu codrii seculari, formând prin cununile sale un rai pământesc.

Acel popor viteaz, dar bătut de soartă, e poporul Traianizilor din Dacia Centrală; acea grădină încântătoare e Transilvania.

Oh! Cât farmec cuprinde, când privești acea magică cetate a naturii, când scormonești acea mină de aur, când atingi cu picioarele tale colinele și vâlcelele acelu paradis!

Se pare că mâna naturii a voit cu tot dinadinsul să facă aici o reședință privilegiată numai pentru zâna libertății!

De-o parte o înconjoară Prutul și Nistrul, de altă Dunărea cea maiestuoasă, iar din două părți o îmbrățișează Tisa, ca și când ar avea nevoie mai mult ca celelalte hotare, s-o scutească de lotrii ce vreau s-o înghită!

Dar ce folos fiilor martiri ai acestei feerice țărișoare toate binefacerile naturii?! În loc de viață, venin! În loc de edem, un tartar! În loc de zile senine de sărbătoare, numai negură și furtună, numai nori negri îngrecați cu fulgere și trăsnete!

Urmărind trecutul și prezentul, fără voie îmi vine să exclam:

„Oh tu scumpă țărișoară; oh! Ardeal pământ frumos,
Unde-ți este-a ta mărire? Unde-i timpul glorios?
Când pe fruntea ta senină, ca un soare strălucea
Gloria și fericirea, cu care fii-ți se-ndulcea!

Iar voi timpuri de virtute, unde sunt ai voști eroi,
Ce cu-a sale brațe brave și-au scos țara din nevoi?
Unde sunteți voi Românii de care lumea-a tremurat
Și moșia voastră scumpă, pân' la moarte-ați apărat?

De-ar putea văile tale să vorbească-n ton divin
Și să spună cu dreptate la tot omul peregrin,
Că de câte ori lăcusta Asiei cea hămnisită
Te-a predat fără cruțare, țărișoara mea iubită;

Că de câte ori mongolul și cu hunul cel fioros
Devastându-te fără milă te-au resupt până la os!
Iar gepidul și tătarul oare cât s-au săturat
Din cadavrele române, ce în lupte-a sângerat?!

A. P. ALEXI

Toate-aceste hoarde crude, toate, toate-au fost barbare,
Dar mai crude decât toate au fost hoardele maghiare;
Ceste n-au fost mulțumite numai țara s-o răpească
De averea cea mai scumpă, ș-apoi iar s-o părăsească!...

Așa este! Suferit-a Românul, și în curs de 400 de ani a plâns cu lacrimi de sânge, încătușat de mâini și de picioare, dar a suferit și a plâns fără vers și fără geamăt, căci ar fi fost o crimă, o demonstrație, un motiv, care ar fi provocat legile cele mai strivitoare ale barbarului a dicta sentința de moarte, ștergerea totală!

Și aceste împilații le suferi Românul patru secole, el susținu cu tărie această probă a botezului fără a i se lăncezi vitalitatea, fără a i se frânge energia.

Însă nu cugete cineva că numai lașitatea l-a adus acolo, nu! Ci înșelăciunile și blestemățiile demonilor, despre care profanatele văi ale Așchileului și azi vor mărturisi la lume cu vers puternic, descoperind conspirațiile satanice, petrecute în sânul său contra poporului românesc. Acele ființe cu inimi negre au adus pe bietul Român în ticăloasa stare, despuindu-l de toate puterile; ba au voit chiar să-i nimicească existența, au voit să-l dezbrace de unica sorginte de viață: limba; au voit să-l lase numai un schelet, pe care un vânt de toamnă să-l poată sufla ca pe frunza îngălbenită, ca și când nu ar fi mai fost!

Mare păcat ar comite acela care ar crede că Românul s-ar fi plecat la toate aceste; că lui i-ar fi plăcut a fi sclav; că n-ar fi cutezat a-și scutura capul în jug, nu! El, de repetate ori, a încercat a frânge puterea tiranilor; să le zdrobească capetele cu cătușile cu care era încătușat.

Întrebați Tisa, întrebați pe bătrânul Istru, de câte ori au fost îmbrăcate în sânge cu care se adapă din izvoarele acestor Carpați.

Mergeți în azilul libertății, în munții scumpei Transilvanii, și dacă oamenii nu vor ști povesti nimic despre eroismul Românilor, întrebați stâncile mute și codrii seculari, întrebați câmpiile, și aceste mărturii fără viață și vers, prin un murmur cutreierător vor pronunța cu superbie numele lui Pinte, Horia, Cloșca... Da, acești munți au fost focularul libertății, au fost spaima tiranilor. În picurile lor s-au răsrânt mai întâi în Europa vocea libertății, zburând peste munți înalți și văi imense de colo din America, unde sub Washington a descins libertatea mai întâi și s-a întronat pe pământ.

Aici a sunat tocsinul în 1784. De aici a vibrat acel sunet puternic ca un fulger peste toate unghiurile Europei, a trăsmit pe toți tiranii, iar acolo pe malurile Senei a înălțat Sentinela libertății, pe vârful căreia flutură drapelul ce purta inscripția cu litere de sânge:

„Să piară tirania!

Trăiască libertatea!”

În inimile aceluia popor viteaz și dulce, frați de-ai noștri, în sânul acelei țări binecuvântate, și-a aflat zâna libertății reședința-i, de unde după un repaus la 1848 din nou a început a ridica pe malurile Senei baricade, fulminând prin toată Europa și emoționând inimile cele opresate; din nou a început a striga cu o voce sonoră: „Sculați-vă popoare, că a sosit timpul mântuirii voastre, a sosit ora libertății și neatârnării! Sculați-vă și nimiciți tiranii! Sculați-vă că Dumnezeu libertății voiește să trăiți într-însul!”.

Acest glas potent n-a putut să nu străbată în clasicele văi ale Istrului și printre nefericitele piscuri ale Carpaților, de unde își luase primul său zbor.

Geniul Românismului descinde pe pământul lui Traian și trimite arhanghelul său, pe Andrei Mureșanu:

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

„Deșteaptă-te Române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani,
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Murim mai bine-n luptă cu gloria deplină,
Decât să fim sclavi iară în vechiul nost pământ.
Români din patru unghiuri, acum ori niciodată,
Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri!”

La șoptirile aceste îngerești se pătruseră simțămintele Românului cele mai amorțite prin despotism. El se deșteaptă din somnul cel adâncit, începu a-și freca ochii și, cu încredere în sine și în Dumnezeu, făcându-și cruce exclamă: „La muncă, copii!”. O inimă, un cuget, un suflet și o simțire a bătut în zeci și sute mii.

Cu pași siguri pășesc acum apostolii, purtându-se în capul națiunii; păstori credincioși, inundați printr-o lumină cerească, printr-un nor de aur și conduc turma printre Scyla și Caribde, scoțând-o în câmpul mântuirii.

Aici sosește un al doilea trimis de Geniul Românismului; sosește îngerul păcii Bărnăuțiu, și cu o voce divină le vorbește:

„Români! Azi e ziua libertății tuturor. Pentru voi încă sunt puse scaune la masa libertății: veniți de ședeți! Să jurăm, fraților, și ca frați de sânge să ieșim contra aceluia dușman de moarte a naționalității noastre, ce vine către noi cu flamura de uniune nouă de la țara ungurească; căci aceea nu ne aduce nici libertate, nici frăție, ci numai servitute și o fiară sălbatică, care mănâncă națiuni”¹.

Astfel vorbi îngerul păcii și românii îl aplaudară, depunând jurământ de a fi miniștri independenți și acest jurământ îl întăriră făcând pact cu moartea; se declarară sărbătorește că nu vor a fi mai mult numai tolerați în patria lor străbună, ci sunt și voiesc a fi națiune liberă: nu vor suferi despotismul și servitutea!

Dușmanii noștri nu auzeau, nu vedeau, deși aveau urechi și ochi! Îmbătați de fantezia imperiului celui mare și tare, de care avea să tremure lumea și care era să se întindă până în Danastru, Marea Neagră și Balcan, ei visau să cotopească și să absoarbă toate națiunile, aici în centrul Europei civilizate, în secolul 19!

Spre acest scop începu a se înarma din tălpi până în creștet; începu a forma gloate, în fruntea cărora purtau flamuri cu inscripția „Unio vagy hala” (Uniune sau moarte); și ca aceste gloate să fie mai crude, mai înfricoșate, fac apel de frăție la secui care și azi mai posedă încă sămânța de ferocitate de pe timpul nemernicului Attila.

Astfel constituiți, năvălesc în Transilvania.

Vai și amar era de bieții români, de pe unde ajungeau aceste cete scelerate! Nici hoardele devastatoare a lui Gîngis-Han n-au putut fi mai crude și mai teribile!

Să devasteze, să ucidă, să aprindă și să mutilizeze, era drapelul lor. Suflet de Român nu scăpă dinaintea acestor omofagi. Vai și iară vai de sătucul românesc!

În deșert alergau nenorociții spre biserici, cugetând că înaintea altarului divin vor afla refugiu și îndurare, căci fierul cel crunt al carnificărilor și acolo-i ajungea, nefiindu-le rușine a

¹ Discursul lui Bărnăuțiu ținut în Câmpul Libertății la Blaj în 15 mai 1848.

A. P. ALEXI

profana și sanctuarul divinității!

Peste puține minute întreg sătucul era prefăcut în tăciuni și cenușă; locuitorii toți zăceau polog, unul fără mână, altul fără picioare, altul fără cap și mamele fără țâțe; scenă înfiorătoare ce te făcea să exclami: „Oh! Dumnezeu! Cum poți suferi astfel de cruzimi nemaiauzite! Simțul uman se revoltă, și tu Providență nu trimiți niște fulgere, care dintr-o dată să nimicească pe acești draci sub piele omenească și așa să scapi pe fiii tăi, ce nici în biserică, în casa ta cea sfântă, nu sunt scutiți!”.

În capul fiecărui sat românesc, în loc de crucea lui Christ se ridică furci înfiorătoare, pe care se răstigneau Apostolii națiunii, inteligența și preoțimea proscrisă.

Aceste fapte scelerate, acest terorism nemaiauzit, nu e de mirare că au adus și pe Român în cea mai mare furie: nu e de mirare că au compactat cu zâna Nemese. Văzând pe frații lui, pe părinții și fiii lui tăvăliți în sânge, văzându-și micuța lui avere prefăcută în cenușă, răcnea ca un disperat, și cine-i va putea imputa, dacă nici lancea lui nu cruța nimica!

Privind curgerea atâtor râuri de sânge românesc, înțelegând gândul acestor miniștri ai infernului, mentorii națiunii nu pregetară a sufla în bucium prin toate unghiurile și văile Transilvaniei, chemând pe tot Românul la luptă: să iasă cu brațele înarmate pentru apărarea libertății și independenței.

Acest sunet de bucium răsună printre piscurile Carpaților cu o forță fermecătoare, aducând toate corzile inimilor române în vibrație! Tresări mic și mare, tânăr și bătrân, copile și matroane, toți pătrunși de gloria străbună!

Apostolii se îmbrăcară în veșmintele lui Moise. Preoții într-o mână țineau crucea, iar în cealaltă sabia. Astfel pășesc în fruntea fiilor și a fraților săi, în fruntea poporului, pe care-l iubea și pentru a cărui fericire era gata a suferi moartea!

Iancu, Buteanu, Dobra, Vlăduț, Balint, Axente și alții erau toți atâția Miltiazi, Leonizi sau Manlii!

Dară ce să facă?!... Ce era mai necesar, le lipsea. Arme, cu care să se apere, nu aveau. Însă geniul apărător le șoptea: „Din coase faceți lănci!”. Așa și făcură. Din coasele cu care au lucrat călăilor săi, acum făcură lănci spre a-i străpunge. Toate câmpiile Transilvaniei nu mai erau decât o vale de sânge.

Fraților Români! Spre a descrie evenimentele fatalului an 1848-49, petrecute în sânul Daciei Centrale; spre a descrie cu scumpătate eroismul poporului român; s-ar cere a scrie volume întregi, din care, până azi, după 20 de ani, nici o fascioară măcar nu avem încă.

Să-mi permiteți dar a schița numai o pagină dintr-un singur colțișor al martirului Ardeal, cuibul lui Horia, Cloșca și Crișan: Munții Abrudului¹.

Românii, de la marea sărbătoare națională, de la ziua reînvierii națiunii române, de la adunarea din 15 mai, s-au depărtat fiecare pe la alea sale. S-au reîntors la frații lor ce-i așteptau cu sete ca să le spună Evanghelia Românismului. Fiecare fiu al lui 15 Mai își împlinea misiunea ca adevărat apostol al națiunii. Unii pe la diete, alții pe la Împăratul, iar alții ca să lumineze, să instruiască și să mângâie poporul asuprit și maltratată. Iancu însă, întorcându-se în scumpa sa patrie, în sânul Carpaților Apuseni, căuta urmele fiilor libertății din 1784, se consultă cu umbrele lui Horia și Cloșca, apoi își adună în jurul său pe copiii munților, pe fiii codrilor și ai libertății. Asemenea urmează Balint, Buteanu, Dobra și Axente

¹ Traian, București, Anul II, 1870, p. 4.

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

Sever.

Eroi demni de numele ce-l poartă, adevărați nepoți ai lui Muciu, Catone, a lui Mihai, Mircea și Horia, se concentrează în jurul lor. Corteș, Bistranu, Popoviciu, Prodanu, Blasianu, Bucur, Șandru, Teodor Vlăduț, Groza fostul prefect a Câmpiei; mulți învățați și literați români erau adunați aici din toate unghiurile țării, fiind aceia deja ocupate de inamici. De atâta însuflețire se vedeau cuprinși toți locuitorii Munților Apuseni, de atâta curaj și rezoluție, încât chiar și muierile române, vrând a arăta că ele sunt nepoate demne de străbunele Lucreția, Clelia, Veturia și elena, că sunt pătrunse de amorul patriei, libertății și neatârnării și adevărate surori a curajoasei Ana Ipătescu – apucară armele la mână, formând trupe de călăreți și astfel concurgând întru ajutorul bărbaților, fraților și fiilor săi. Va fi destul să amintesc eroismul și virtutea bravelor matroane Marsilena, Pelagia Roșu și a consoartelor sale, a căror curaj le făcu să fie admirate de lumea întreagă și chiar de inamici.

Plugarii, la provocarea antemergătorilor, al apostolilor, își părăsesc plugurile, iar păcurarii turmele sale, lăsându-le singure numai în îngrijirea tinerelor fetișoare ce încă nu erau în stare a purta arme.

Da ce să vezi, chiar și aceste nimfe de munte, aceste copile pline de farmec, încă erau electrizate și emoționate de sunetul libertății și neatârnării. Inimile lor fragede, ce nutreau un amor dulce, un amor fierbinte către păstorașii lor, se părea că astădată acel amor sacru s-a metamorfozat în amor de patrie. Pe lângă dorințele și aspirațiile lor inocente de a se vedea mirese, mai aveau o aspirație mai frumoasă, mai nobilă, de a-și vedea națiunea descatenată. Doinele și horele lor amoroase se prefăceau în cântece eroice. Adesea răsunau codrii și vâlcelele munților de sunetul melodios și fermecător ce-l lăsau tinerele păstorițe. adesea stăteau uimit ascultând aceste filomele pascăndu-și turmele sale de oițe prin poiene și văi romantice și cântând cântece de dor și amor, de eroism și bravură, de patrie și libertate; adesea se părea că suspina și lamenta natura la duioasele accente, ce întrerupându-se din când în când prin murmurul pâraielor și monotonul sunet al campanelor, se traducea astfel:

„Frunză verde de secară,
S-au sculat unguri-n țară,
Tot ce-n calea lor gălesc
Taie, omoară, prăpădesc;
Prin capul sătuțelor
Nalță furci Românilor;
Astfel vreau ei să silească
Pe Români ca să-și unească
Grădinuța românească
Cu-a lor țară ungurească!
Doamne, scapă ce-i scăpa,
Scapă Doamne țara mea,
Scapă Doamne pe-ai mei frați
De ungurii blestemați!
Țară mândră românească,
Moșiuță românească
Scap-o Doamne de mișei,
De capcâni și de călăi!
Iar tu bade-al meu bădiță,

A. P. ALEXI

Dacă ești tu cu credință
Cătr-a ta dulce iubită,
Ș-a ta țară bântuită;
Ia-ți pușcuța ta pe spate,
Mergi la luptă și te bate!
Mergi și bate pe dușmani,
Pe cei hoți de moghiorlani,
Ce se-ncearcă cu hoția
Să ne ia iară moșia!
Du-te-n oastea Iancului,
Iancului, viteazului.
- Iancul e copil de munte
Ș-a lui oaste merge-n frunte;
El pr ungur îl strivește,
Și în sânge-l tăvăleşte.
Du-te, du-te și te luptă,
Cu sabia ta cea cruntă!
Vă luptați toți în unire,
Pentru-a patriei mărire,
Pe unguri să-i potopiți,
De câini munți-i curățați!
Iar acasă nu veni,
Pe ungur de nu-i zdrobi,
Bade-acasă nu-nturna,
Pe dușmani de nu-i sfărma!
Dac-așa te vei întoarce,
Eu cununi de flori ți-oi face,
Pe-al tău cap le-oi așeza,
Ș-amândoi ne-om cununa;
Atunci bade-al meu, bădiță,
Zi că mi-ai fost cu credință!
Zi atunci că m-ai iubit,
Căci țara ți-ai mântuit!
Iar aici de-i rămânea,
Și în luptă nu-i pleca,
Atunci eu te-oi blestema,
La biserici slube-oi da,
Și la cer m-oi tot ruga,
Și cerul mă va asculta,
Și pe tine rău te-or bate
Blestemurile vărsate,
Slujbele din nouă sate,
Rugile la cer-nălțate!
Pământul te va-nghiți,
Așa bade vei pieri,
Și nime nu te-a jeli!

Astfel erau însuflețiți fiii și fiicele Carpaților din apusul Transilvaniei de la cel mai bătrân moș până la juna cea mai tinerică. Ori în ce parte ajungeai, acești copii ai codrilor erau

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

Învingători căci:

Badea nu ști multe carte,
 Dar se bate colo-n frunte,
 Și pe vale și pe munte.
 Se bate cu vitejie,
 Ca să iasă din robie.
 Se bate cu dibăcie,
 Să scape de iobăgie.
 Se bate cu lancea-n mână,
 Și cu bățul de la stână,
 Și pornește la bătaie
 Când îi zace grâu în paie.

Inamicii își lăsau castrele și toate în mâinile Românilor și fugeau în ruptul capului. Știind bine că până când nu vor ocupa Munții Apuseni, nu vor putea cuprinde nici cetatea Alba-Iulia și, prin urmare, întreaga Transilvania, ei se încearcă din toate părțile a se întări în mijlocul acestor munți, dat totdeauna în deșert.

În urmă, văzând că armele lor nu sunt în stare a umili pe acești copii de munte, inventară câte și mai câte mașini infernale, se îmbrăcară cu masca înșelăciunii, au trimis pe o păpușă a lui satan, pe Dragoș, român renegat – auziți Români, și încă cu numele de Dragoș! – sub pretext de a se împăca cu românii.

Dragoș îndată ce sosi în munți, conveni cu conducătorii Românilor, Iancu, Buteanu, Dobra și Vlăduțiu la Mihăileni într-o conferință. aici încercă Iuda toate mijloacele posibile, toată elocința împrumutată de la Kossuth, spre a trăda, spre a vinde pe frații lor de un sânge, spre a-i da în mâna călăilor și tiranilor. Dar îngerul păzitor ce i-a scos din atâtea rele, i-a apărat și astădată de această trădare demonică.

În deșert încerca Dragoș să vorbească la Câmpeni poporului în spirit de pacificare, arătând necesitatea uniunii șu țara ungurească, ba aducând cu sine și o scrisoare de la Kossuth; căci poporul nu voia să audă nimica.

Pe când petrecea Dragoș cu Iancu, Buteanu și Dobra în Abrud, ca un fulger se răspândi faima că Hatvany se apropia cu o armată impunătoare. Vânzătorul Dragoș se prefăcea că nu crede și asigura pe prefectii români că chiar și când ar veni Hatvany în Abrud, nu li se va întâmpla nici cât e negru sub unghie, cugetând că astfel va prinde în cursă pe apostolii Românilor: așa înșelă pe Buteanu și Dobra de au rămas în Abrud, iar Iancu, nedându-i crezământ, merse la Câmpeni și readună armata împreună cu colegul său părintele Balint. Hatvany întru aceea intră în Abrud, arestează pe toți românii de acolo, între care și pe prefectii Buteanu și Dobra. Ungurii abrudeni săltau de bucurie, căci au scăpat de furia mocanilor. La această exaltare, bravul Crișănuț din Roșia le răspunde: „Nu vă bucurați așa tare, până nu veți vedea ce vor zice și mocanii!”. La această declarație rezolută a lui Crișănuț, Hatvany întru atâta furie sălbatică veni încât în ucide cu mâna sa proprie: iată eroismul unguresc! Acesta fu numai semnalul la care ungurii începură a măcelări pe toți Românii ce le veneau înainte. Hatvany trimite de aici două companii de honvezi spre ocuparea Roșiei Abrudului unde, ajungând, asemenea începu a ucide, aprinde și răpi, după vechea lor datină.

La lățirea faimei despre terorismul acesta, spiritele Românilor începură din ce în ce a se irita mai tare: din toate părțile curgea mulțime de popor spre Câmpeni, unde era castrele

A. P. ALEXI

lui Iancu.

Hatvany provocă pe acesta la depunerea armelor și la coînțelegere de pacificare; Iancu însă arătându-i perfidia maghiară, îi declară sărbătorește, cu franchețea română, că numai armele vor decide și vor face pace între dânșii. El pricepu planurile perfide a lui Hatvany de-a cuprinde munții și le împărțăși poporului adunat în jurul său, care jură din nou, că va combate pe inamici cu armele în mână până la ultimii picuri de sânge.

Abia depune poporul jurământul sacru și Iancu îl împarte în 6 legiuni și anume: 3 le așeză de-a dreapta drumului de țară, iar 3 de-a stânga. De-a dreapta pe prefectul Groza la Hiurțiu, pe Nicolae Corteșiu la Cernația, iar pe Aiudeanu și Rusu la morile circasice; iar de-a stânga drumului pe Andreica la Dealul Roșiei, la Surupost pe faur cu bravii săi Buciumeni, iar pe Vlăduțiu în apropierea drumului vis-a-vis de Aiudeanu. Axente Sever ocupă drumul de la Dealul Mare.

Astfel închise Iancu pe Hatvany.

Aiudeanu fu cel dintâi menit a primi atacul lui Hatvany, ce cu orice preț voia să-și deschidă o cale de comunicație cu Bradul. Aiudeanu, împreună cu bravul său decurion Iambor, se aruncă cu o rapiditate de fulger asupra inamicilor, care în puține momente fură respinși și goniți până în Abrud.

Mai sângeroasă și mai cruntă fu lupta de la Roșia.

Aici cele două companii de honvezi și cu 400 de unguri din Roșia începură a ataca pe tribunul Andreica.

Era în 8 mai pe la ora 2 p. m., când se începu lupta. Se purtau și de-o parte și de alta cu furia tigrlui; dar un minut, numai și ungerii o luară la fugă. În deșert se încercară conducătorii inamici să restabilească ordinea. O companie de honvezi fu nimicită până la cel din urmă. Mulți unguri s-au ascuns prin băile metalice ale Roșiei, crezând că acolo vor afla refugiu, dar lăncile Românilor și acolo i-au ajuns. Abia trecuse o oră și jumătate și nici urmă de inamic nu mai era pe câmpul de luptă¹.

La primirea acestei vești, Hatvany, care sta la Abrud, porunci honvezilor săi să măcelărească pe tot sufletul românesc ce le va veni înainte prin locuri publice, străzi și grădini, iar pe prefecții români Dobra și Buteanu îi aruncă în lanțuri.

Iancu, Vlăduțiu, Corteșu și Balint, înțelegând despre acest terorism, auzind țipetele fraților și consultându-se, se rezolvă ca în 9 mai, după amiază, să se arunce toți deodată asupra Abrudului și să-l cuprindă cu orice preț.

Era pe la ora 3 post meridian. Semnalul îl dădu Iancu, ce comanda aripa stângă. Un moment și toate coloanele erau la locurile lor, destinate pentru bătaie. Mai întâi se aruncă asupra inamicilor bravul tribun Andreica cu întreaga sa coloană cu atâta înverșunare, cât în puține minute îi alungă. Andreica ajunsese a sta deja pe o culme vis-a-vis cu Abrudul. Tot asemenea poziție luă și aripa dreaptă. Numai centrul nu se mai iveau, fiind împiedicat de lașul căpitan imperial Ivașcovic, care fiind trimis de comandantul austriac întru ajutorul românilor, nicidecum nu voia a se decide la luptă și căruia îi mai plăcea a-și petrece timpul în desfrânare, aruncând fel de fel de calomnii asupra Românilor zicând că Românul nu e capabil de nimic, că-i fricos, că-i lipsește rezoluțiunea. Întârzierea centrului tulbură spiritele

¹ *Traian*, București, Anul II, 1870, pp. 11-12.

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

aripilor, neștiind ce ar fi cauza, până când în urmă se ivește și centrul. Iancu cu celeritatea unui fulger zbură de la o coloană la alta, de la o aripă la alta. Asemenea unui Hercule sau mai bine-zis unui leu înfuriat, se aruncă și Vlăduțiu asupra inamicilor săi cu sabia în mână. Mergând înaintea fraților săi lănceri, el năvăli asupra părții celei mai puternice, formând pe ai săi în două coloane.

Inamicii nemaiputând susține echilibrul luptei, începură a se retrage. Dar, vai, ce retragere!

Soarele se ascunse de mult după culmile munților vecini. O negură întunecoasă se lăți asupra întregului Abrud în forma unui veșmânt nocturn. Lupta însă nu mai încetase. Țipetele răniților și celor căzuți sub ascuțișul lăncilor erau înfiorătoare. Plângerile nefericiților erau sfâșietoare de inimă. Sosi miezul nopții în care și umbrele merg la repaus; ploaia curgea în torente; dar lupta tot nu încetase, nu, căci arma Românului voia să sature de sânge pe cei neînsetați, voiau să răsplătească cu măsură dreaptă fărădelegile și cruzimile nemaiauzite în lume.

Hatvany văzându-se de tot învins, nimicit și izolat de toate părțile, se decide a părăsi Abrudul, a se retrage din sânul munților cu puținii săi pușori. Abia începea a dispărea întunecimea nopții înfricoșate, abia se ivise crepusculul dimineții din 9 mai și Hatvany, profitând de o negură deasă ce acoperea încă Abrudul, șesurile și văile din jur, în cea mai mare liniște, spre a nu fi observat, începe a se retrage.

Planul său era croit spre Cernița și de aici spre Bradu. Însă abia se depărtă puțin de Abrud și pe lângă toată liniștea lui, fu observat de tribunii Corteșu și Oltean, ce erau de-a stânga, de Rusu și Aiudeanu de-a dreapta drumului și fu întâmpinat de dâșii cu loviturile cele mai crâncene.

Hatvany cu ai săi se apărau cu o bravură extraordinară, dar toate în deșert: trupa sa fu nimicită și împrăștiată, abia scăpă el cu puținii ai săi până la Brad, iar rămășița-i fu alungată și urmărită până la Abrud. Aici, din nou, se începu vărsările de sânge. Ungurii își căutau refugiu prin biserici și celare, de unde se apărau ca niște desperați până au pierit cu toții. Furia și dorul Românilor de răzbunare creștea din ce în ce, văzându-și pe conducătorii tăvăliți în sânge, frații zăcând prin locuri publice, străzi și piețe! Vai de ce le venea înainte!

Culmea furiei și a răzbunării însă era trădătorul Dragoș, pe care-l căuta ca pe ac, strigând: „Unde-i Dragoș vânzătorul, ca să-l învățăm a trăda”. În fine, îl aflară ascuns într-un celar întunecos, îl trag afară și cu lăncile îl demică tot bucăți, apostrofând: „așa remunerează Românul totdeauna pe renegați națiunii și sfintei cauze a sale”.

Așa își fini viața Dragoș! Iar noi să-i strigăm un „să-i fie memoria binecuvântată după merite”. Fie ca acest Dragoș trădător să fie îndreptar tuturor renegaților ce și azi mai sfâșie sânul mumei noastre; fie ca toți cameleonii de azi să nu ajungă un finit mai bun ca Dragoș!

Astfel își isprăvi eroul Hatvany prima lui expediție în Munții Apuseni!

Românii credeau a fi finit lupta; credeau că inamicii se vor îndestula cu câte au căpătat; ei încep a se despărți de castre, duiosi de-ai săi; grăbesc spre a-i îmbrățișa și a le comunica bucuria și vitejia, spunându-le că ei au umilit pe opresorii libertății și au salvat munții.

Dar abia petrecură câteva zile în cecul familiilor lor, abia își depuse armele spre a se ocupa de economia casnică - și buciul de război din nou începe a răsună prin codrii și văile munților, provocând pe toți muntenii la arme. Faima despre reîntoarcerea lui Hatvany

A. P. ALEXI

cu o armată impunătoare, străbate ca fulgerul prin toate unghiurile. „La luptă, copii! Iară au venit ungurii să ne omoare” – se auzea poporul strigând peste tot locul.

Și într-adevăr că Hatvany se reîntoarse. În 16 mai trecu peste blăjeni spre Abrud și ocupă Abrudul fără greutate, nefiind apărat de nimeni.

Întru aceea Românii se adună în jurul conducătorilor, chiar ca albinele în jurul matcei. Îndată, în ziua următoare toate punctele mai însemnate erau iară ocupate de români, care cu sete așteptau semnalul să reînceapă lupta. Soarele abia își trimitea lumina sa argintie în dimineața de 18 mai și lupta se începe din toate părțile. Românii se luptau cu un curaj rar, dar nu mai puțin și inamicii. Drapelul Românilor purta inscripția „libertate, naționalitate și independență”, iar al inamicilor „servitute, umilire și uniune cu țara ungurească”.

Lupta se continuă cu înverșunare până în 19, la amiază, când se fini cu învingerea lui Hatvany, cu totala sfărâmare a armatei sale. Întru aceea văzând Hatvany că nu poate reieși la nici un rezultat dorit de a umili pe Români, ci din contra din toate părțile e învins și nimicit – spre a-și depărta încâtva furia și mânia sălbatică, de necaz recurge la brutalități nemaiauzite, încercându-și refugiu la tronul Nemesei. În cimitirul românesc din Abrud, aici pe mormintele umbrelor străbune, dă curs liber furiei sale, ucigând și spânzurând pe tot sufletul românesc ce se afla în captivitatea lor, parte liberi, necruțând nimica, nici muieri, nici chiar copii inocenți: între acești nefericiți a fost și Dobra. Acesta e modelul eroismului nepoților lui Arpad. Acestea sunt virtuțile strălucite a lui Hatvany et consortes! Nu sunt demni de admirat?!

În fine, după ce și-au mai delectat ochii și inima cea neagră la vaietele, țipetele și tăvălirile în sânge a Românilor cer cădeau sub ascuțișul săbiilor și se culcau de lovirele gloanțelor eroilor săi ostași, după ce s-au adăpat de sânge românesc, între care nenorociți a fost găsiți și tribunul Morariu și bravul cetățean Popovici, - se rezolvi spre retragere.

Voind însă a-și masca retragerea dinaintea Românilor, știind bine că dacă va fi observat de dânșii nu va scăpa nici pinten unguresc – în cea mai mare tăcere pe la ora 2 începe retragerea, luându-și direcția spre Zlatna. Spre nenorocirea lui i se nimici tot planul, căci îndată-i fu observată mișcarea lui de către Români, ce-l urmăriră de la spate, iar alții îi ieșiră întru bine-ventare înainte.

Abia ajunge sărmanul șa Gura Cornei și deodată se vede între Scyla și Caribde, atacat cu cea mai mare vehemență din două părți. În partea stângă se ridică un munte măreț, ce voma la pietre asemenea unui vulcan: bolovanii se rostogoleau ca aruncați de furia unei revoluții subterane. Craterul acestui munte era Vlăduțiu cu eroii săi Buciumeni.

Când lupta curgea cu cea mai mare înverșunare și ungurii se luptau pe moarte pe viață, deodată ca un luceafăr de seară se ivește eroul părinte Balint cu legiunea sa română.

Această sosire neașteptată și, într-adevăr, surprinzătoare muie curajul ungarilor și mai tare, aducându-i în cea mai mare confuzie și disperare. Neputând inventa mai degrabă remedii de a-și salva barem viața, încep a arunca muierile și pruncii din care, ce le-au fost luat sub scutul lor din Abrud, spre a se sui dânșii, cugetând că în care vor scăpa, dar în deșert.

Cele 6 legiuni germane ce purtau în frunte „capul de mort” formară un cerc în jurul celor 4 tunuri ce le mai posedau și se încerca să îndrepte acestea spre Români, de care într-un moment fură înconjurați: tunurile au rămas în mâna Românilor.

Da! Cu o celeritate nespūsă alergau Românii, aruncându-și pălăria, guba și toate, afa-

O SCHIȚĂ DIN ISTORIA ANILOR 1848-49

ră de lance sau de pușcă, ce aveau la mână, numai cât să poată ajunge mai degrabă pe unguri ca să-i învețe a se lupta cu Români.

Un măcel înfiorător se naște aici; una din cele mai înfricoșate scene. Ici vezi pe unul tăvălindu-se în sânge, respirând numai când și când, invitând cu sete moartea spre a-l elibera de tortură, care însă nu venea, nu! Căci voia să-l mai lase puțin să guste din paharul durerilor și suferințelor amare, să servească de exemplu celor ce mai voiesc a oprima libertatea și a sufoca simțul de naționalitate și neatârnare, a mai tăia oameni inocenți și a ucide națiuni întregi. Colo vedeai pe altul învingându-și însuși fierul în piept numai să nu cadă în mâna Românilor de la care, aducându-și aminte de cruzimile și fărădelegile comise odată de dânsul, nu spera nici o iertare, nu! Căci știa că în lume toate faptele își au remunerarea sa, știa că și ale sale vor fi remunerate după merit. Iar pe de altă parte vedeai întinzând mâinile și exclamând: „Nu mă omorâți, căci eu sunt neamț din Viena, de unde șede Împăratul!”.

Astfel o păți și astădată armata lui Hatvany! Din cele 6 legiuni cu „capul de mort” abia au scăpat 6 nemți cu viață care încă fură duși captivi în Zlatna.

Dar să vedem ce a făcut Hatvany?!

El, văzându-se înconjurat în acest pericol amenințător, prevăzând cotoșirea armatei sale, însoțit de puțini ai săi, o apucă încă de timpuriu spre sănătoasa. El a scăpat și astădată de sabia lui Marte. Numai cu puține minute trecuse peste puntea numită „La Bolfă” înainte de a fi ocupată de bravii Buciumani, a avut noroc săracul, căi altcum nu scăpa cu viață, precum este un Dumnezeu în cer. Din întreaga armata lui, afară de cele 6 legiuni amintite, mulți au scăpat cu fuga, împrăștiindu-se în toate părțile. Mai târziu, toți aceștia s-au adunat în jurul lui Hatvany, cu care porniră spre satul numit „După Piatră”.

Pe când însă trecea pe la poala unui munte din apropierea acestui sat, ploaie de pietre și bolovani se rostogoleau peste capetele lor, asemenea lavei unui munte vomator de foc. Se părea că muntele voiește a-i înmormânta acolo, pe toți de vii.

Și cine era cauza acestui eveniment extraordinar, al acestei ploi de pietre, mă veți întreba, voi fraților! Răspunsul vi-l dau cu mândrie!

Bravele matroane române din acest ținut, voind a pune și ele câte o glie pe mormântul asupritorilor, voind a contribui și ele la salvarea munților, la salvarea patriei și a națiunii – se adunară, formară cete, se suiră pe munte și începură a tăvăli bolovani la vale asupra inamicilor.

Micul rest din armata lui Hatvany, spre a putea scăpa de furia acestor bolovani, al acestor elemente irezistibile, încep la fugă; abia se depărtează puțin, când numai deodată se trezesc în brațele unui despărțământ de Români, ce era sub conducerea lui Groza, care îi și primiră în gura unei văi strâmte cu multă ospitalitate și afabilitate, tratându-i cu ascuțitul de lănci și cu pulbere de pușcă.

Aici mai că va fi superfluu a descrie măcelul înfricoșat, lupta disperată de ambele părți, confuzia cea mare în care era aruncată armata maghiară, parte din lava de pietre a muntelui, parte prin neașteptata întâmpinare a lui Groza.

Îndată fură încinși de toate părțile și uciși mai toți. Opt honvezi se încercară a-și salva viața în o colibă țărănească din satul „După Piatră”. Să vedem însă ce refugiu au aflat?! În coliba țărănească se află singure numai două neveste și două fete de Român; acestea i-au primit cu toată ospitalitatea cuvenită, cu brațele deschise, precum numai poate și trebuie să

A. P. ALEXI

primească Românul pe ungur: pentru asigurare, i-au ascuns într-o cameră, dar i-au ascuns pentru vecii vecilor.

Hatvany, însă, și acum a scăpat ca prin minune de fierul Românului. Află o potecă îngusta laterală pe care, însoțit de câțiva consorti, o apucă la sănătoasa. Ajungând la Baia de Criș, luă de acolo pe încântatul prefect Buteanu cu sine și-l duse până la locaș unde călcând în picioare toate drepturile umanității în modul cel mai barbar, cel mai lotresc, se face gâde deplin, lăsându-l să-l pună în furci. Era 23 mai, una din cele mai frumoase și încântătoare zile de primăvară, când găzii sau mai bine servitorii găzilor, ridicară pe bravul Român la furci. Buteanu se sui și muri cu resemnare demnă de admirație și imitat, demn de numele său. El se sui fără teamă cu un curaj rar, de unde, apoi, exclamă în tonul lui Muciu Scaevola: „Eu mor liniștit, căci moartea mea e răzbunată prin cele două pierderi ale voastre de la Abrud”, după care, cuvinte pline de rezoluție ce făceau să se uimească inamicii, nobilul său spirit zbură în regiunile umbrelor mărețe la consortii săi Dobra, Horia, Cloșca și ceilalți martiri ai libertății și neatârării, spre a le vesti bucuria că Românii au învins, au zdrobit tirania, că moartea lor martiră e răzbunată prin copiii munților, patria și națiunea salvată! Curajul lui Buteanu a făcut să tremure, să se înfioră chiar și servitorii găzilor și ai călăilor.

Apoi nu e mare Românul?!

Astfel, fraților, s-au realizat planurile grandioase a lui Hatvany și consortilor săi; astfel și-au văzut în Munții Apuseni cheia imperiului celui vast a lui Kossuth, de care avea să tremure toată lumea, chiar și îngerii în rai și dracii în infern!

Din 2.800 ostași ai lui Hatvany abia i-a rămas vreo 14 velocipediști, de care tot au avut noroc, căci au avut cu cine să se legitimeze înainte la tribunalul hanului unguresc.

Pierderea lui Hatvany din ambele expediții se suie la 7.000, după date ungurești; se poate că a fost și mai mare.

Astfel o pățesc și o vor păți toți tiranii, toți aceia ce se încearcă a răpi țări, a despuia națiuni de libertate și independență; toți cei ce nu se țin de proverbul vechi: „Nu e consult să ataci pe vultur în cuibul său, dar nici pe Român nu-i consult să-l conturbi în patria sa!”.

Românii, încărcându-se de pradă, împănându-se cu frunza verde, se reîntoarce acasă, cântând cu toții în cor următorul imn:

Dumnezeu și munți-n fire
De Român azi să se mire
Nu! Nu! Nu! Unguri n-om fi,
Ci Români vom a trăi!
Nu! Nu! Nu! Robi nu vom fi
Mai bine toți vom pieri
Nu! Nu! Nu! Iobagi n-m fi
Ci în slavă vom muri!

(Cânt popular, 1849)¹.

¹ Traian, București, Anul II, 1870, p. 20.

POESII POPORALE

De pe Valea Rodnei, în munții nordici ai Transilvaniei

I

Mândru-i codrul și-nfrunzit,
 Mie-mi pare că-i negrit,
 Dacă trăiesc cu urât!
 Mândru-i codru și-mpănat,
 Mie-mi pare că-i uscat,
 Dacă trăiesc cu bănat!
 De urât, mânca-l-ar para,
 Gălbenit-am ca și ceara;
 De urât, mânca-l-ar focul,
 Gălbenit-am ca și socul!
 Gălbenit-a frunza-n codru,
 Supăratu-s de nu-i modru²!...
 Cucul cântă, mierla zice:
 Taci inimă, nu mai plânge,
 Că cu dorul nu-i învinge!...

II

Lelișoară cu păun,
 Pune-ți casa lângă drum;
 Eu m-oi face-un păunaș,
 Voi veni să-mi dai sălaș;
 Dar de cină ce mi-i da?
 - Struguraș ca iedera,
 Gură dulce ca mierea,
 Ochișori de dezmiertat,
 Guriță de sărutat!...

III

Acela-i fecior-fecior,
 Care nu se culcă-n țol,
 Fără pe pământul gol:
 Iarba verde-n loc de țol!
 Acela-i fecior curat,
 Care nu se culcă-n pat,
 Fără pe pământ uscat:
 Iarba verde-n loc de pat!...

¹Cu regret.

² Peste măsură, ultra modum.

POESII POPORALE

IV

Peste deal, peste cunună¹,
La cea cruce de cetină²,
Din vârf până-n rădăcină;
Lelea plânge și suspină,
C-a aflat pe badea-n vină,
Iubind o mândră străină!...

V

Su³ poala Homorului
Arde para focului,
Nice arde, nici se stinge,
Mândra suspină și plânge!...
Suspină să te-aud eu,
Să-mi treacă de dorul tău!
Dorul tău, lele, cu-al meu
De s-ar face-un fereastrău,
Să tăiem cel deal în două,
Să ne facem cale nouă;
Să tăiem cel deal în trei,
Să ne iubim ca dintâi!...

VI

Toată lumea rău pe mine,
Numai mândra mea cu bine;
Toată lumea mă urăște,
Numai mândra mă iubește;
Toată lumea strigă mie,
Că nu-s om de omenie;
Dar nu vede lumea bine,
Că nu sar în cap la nime?
Num-o țără-s⁴ veselos,
Cum îi omul mai frumos!...

Din colecțiunea d-lor Domide și Șorobeteanu,
Traian, București, Anul I, 1869, nr. 26, p. 104.

¹Culme.

² Un arbore: juniperus communis, Feuerbaum.

³ În loc de supt.

⁴ Puținel, nițel, paululum.

UNELE ASPECTE PRIVIND CREȘTEREA ANIMALELOR DOMESTICE ÎN JUDEȚUL NĂSĂUD ÎN PERIOADA 1922-1930

DORIN DOLOGA

Componentă importantă a producției agricole, producția animalieră a avut o dinamică slabă în primul deceniu al perioadei interbelice. Cauza o constituie diminuarea numărului de animale, slaba sa dezvoltare generală, precum și criza agrară mondială izbucnită în anul 1928.

În ceea ce privește animalele domestice mari, a crescut numărul cailor și a scăzut cel al boilor și vitelor. Astfel, în anul 1922 în județul Năsăud existau 10.788 cai și 68.349 boi și vite¹, iar în anul 1930 aici se aflau 15.205 cai și 48.827 boi și vite².

Numărul cailor din județul Năsăud a crescut de-a lungul întregii perioade, de la 10.788 cai în anul 1922³, la 11.384 cai în anul 1923⁴, 11.399 cai în anul 1924⁵, 14.069 cai în anul 1926⁶, ajungând la 15.205 cai în anul 1930⁷. Între anii 1922-1930 numărul cailor a crescut cu 4.417 exemplare (29 %).

În ceea ce privește numărul boilor și al vitelor din județul Năsăud, numărul acestora a fluctuat la început, pentru ca apoi să scadă. Astfel, numărul boilor și al vitelor a scăzut de la 68.349 boi și vite în anul 1922⁸, la 66.890 boi și vite în anul 1923⁹, a crescut la 68.892 boi și vite în anul 1924¹⁰, scăzând apoi la 58.261 boi și vite în anul 1926¹¹ și la 48.827 boi și vite în anul 1930¹². Între anii 1922-1930 numărul boilor și al vitelor a scăzut cu 19.522 exemplare (28,5 %).

Aceeași situație o întâlnim și în cazul localității Sângeorz-Băi. Astfel, numărul cailor a crescut de la 217 în anul 1921 la 300 de cai în anul 1929, iar numărul boilor a scăzut de la 710 în anul 1921, la 460 boi de tracțiune în anul 1929¹³. Numărul cailor a crescut cu 83 de exemplare (27,66 %), iar al boilor a scăzut cu 250 de exemplare (35,21 %).

Cele mai importante animale domestice erau caii și boii, deoarece acestea erau folosite la efectuarea lucrărilor agricole și la transportul lemnului. Vitele erau de asemenea importante, deoarece de la ele se obțineau laptele și carnea necesare hranei, iar în cazuri de extremă necesitate puteau fi folosite și ca animale de muncă.

Deși boii erau animale mai puternice, iar cu ajutorul lor se puteau efectua lucrări agricole de calitate mai bună, numărul lor a scăzut, deoarece consumau mai mult, fiind mai

¹ *Anuarul statistic al României. 1923*, București, 1924, p. 51.

² *Anuarul statistic al României. 1930*, București, 1932, pp. 82, 83.

³ *Anuarul statistic al României. 1923*, București, 1924, p. 51.

⁴ *Anuarul statistic al României. 1924*, București, 1925, p. 51.

⁵ *Anuarul statistic al României. 1925*, București, 1926, p. 52.

⁶ *Anuarul statistic al României. 1926*, București, 1927, p. 58.

⁷ *Anuarul statistic al României. 1930*, București, 1932, p. 82.

⁸ *Anuarul statistic al României. 1923*, București, 1924, p. 51.

⁹ *Anuarul statistic al României. 1924*, București, 1925, p. 51.

¹⁰ *Anuarul statistic al României. 1925*, București, 1926, p. 52.

¹¹ *Anuarul statistic al României. 1926*, București, 1927, p. 58.

¹² *Anuarul statistic al României. 1930*, București, 1932, pp. 82, 83.

¹³ Dorin Dologa, *Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz-Băi în perioada 1919-1929*, în „Pisania Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, 2019, Nr. 2 (78), p. 32.

DORIN DOLOGA

greu de întreținut și aveau o viteză mai mică decât caii. În schimb a crescut numărul cailor, deoarece aceștia consumau mai puțin, fiind mai ușor de întreținut și aveau o viteză mai mare decât boii.

Majoritatea lucrărilor agricole, așa cum erau aratul, precum și transportul recoltei se efectuau cu mijloace animale și doar într-o proporție nesemnificativă cu mijloace mecanice, ceea ce indică slaba dezvoltare a agriculturii românești.

Astfel, în județul Năsăud în anul 1933 existau 118 autovehicule. Dintre acestea 62 erau autoturisme, 7 autobuze, 19 motociclete, 1 autopompă de incendii, 1 autocar și 1 ambulanță și numai 8 tractoare și 19 camioane și camionete¹.

Acest lucru era valabil și în cazul localității Sângeorz-Băi. În anul 1934 aici existau 390 cai și catări de muncă, 200 boi și bivoli de muncă, 540 care și căruțe și numai 2 vehicule cu tracțiune mecanică².

În ceea ce privește animalele mici din județul Năsăud, oi, capre și porci, numărul acestora a scăzut. Astfel, numărul oilor a scăzut de la 191.208 în anul 1922 la 120.966 în anul 1930, al caprelor a scăzut de la 21.502 în anul 1922 la 7.892 în anul 1930, iar al porcilor a scăzut de la 18.818 în anul 1922 la 12.026 în anul 1930³. În perioada 1922-1930 numărul oilor a scăzut cu 70.242 exemplare (36,73 %), al caprelor cu 13.610 exemplare (63,29 %), iar al porcilor cu 6.792 exemplare (36,9 %).

Același lucru se constată și în cazul comunei Sângeorz-Băi. Numărul oilor a scăzut de la 13.389 în anul 1921 la 6.439 în anul 1929, al caprelor de la 2.677 în anul 1921 la 1.400 în anul 1929, iar al porcilor de la 521 în anul 1921 la 170 în anul 1929⁴.

Scăderea numărului animalelor domestice se datorează faptului că în perioada 1922-1930 locuitorii județului Năsăud au fost mai puțin dependenți de creșterea animalelor față de perioada anterioară, ei reușind să practice acum și alte ocupații, în industrie, exploatarea forestieră, minerit, care le-au permis să-și asigure și prin alte mijloace cele necesare traiului. O altă cauză a micșorării efectivelor animalelor domestice se datorează scăderii suprafețelor fânețelor și a insuficienței suprafețelor cultivate cu plante furajere. De asemenea, lipsa animalelor de rasă și insuficiența animalelor de reproducere greva asupra producției animaliere. Cel mai important lucru îl reprezintă însă valorificarea produselor. Motorul dezvoltării economice îl reprezintă comerțul. Oricât de mare ar fi fost producția, important era ca aceasta să fie valorificată. Deși existau importante efective de animale, lipsa o industrie prelucrătoare capabilă să valorifice producția obținută. Valorificarea se făcea prin intermediul târgurilor de animale locale, unde însă negustorii care cumpărau cantități mai mari de animale și produse animaliere erau înțeleși între ei în ceea ce privește prețurile oferite, acestea fiind de cele mai multe ori scăzute, astfel că nu îi motivau pe crescătorii de animale să-și mărească producția.

Același lucru se constată și în cazul comunei Sângeorz-Băi. Locuitorii acestei comune

¹ *Anuarul Statistic al României. 1934*, București, 1935, p. 479.

² Dorin Dologa, *Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz-Băi în perioada 1929-1934*, în „Pisanii Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, 2019, Nr. 5, p. 23.

³ *Anuarul statistic al României. 1923*, București, 1924, p. 51, *Anuarul statistic al României. 1930*, București, 1932, pp. 86, 87.

⁴ Dorin Dologa, *Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz-Băi în perioada 1919-1929*, în „Pisanii Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, 2019, Nr. 5, p. 32.

UNELE ASPECTE PRIVIND CREȘTEREA ANIMALELOR DOMESTICE ÎN JUDEȚUL NĂSĂUD ÎN PERIOADA 1922-1930

își câștigau existența prin exploatarea lemnului, lucrând la pădure și în fabricile de cherestea din zonă. Câștigurile obținute în fabricile și atelierele de exploatare a lemnului erau mai mari decât cele realizate în agricultură. În ceea ce privește suprafața fânețelor naturale de la Sângeorz-Băi, aceasta a scăzut de la 11.014 iugăre (6.388 hectare) în toamna anului 1918/primăvara anului 1919, la 3.868 hectare în anul 1929. În ceea ce privește fânețele artificiale, suprafața lor era de numai 4 iugăre (2,32 hectare) în toamna anului 1918/primăvara anului 1919 și de 5 hectare în anul 1929¹. În ceea ce privește valorificarea animalelor, în anul 1929 locuitorii din Sângeorz-Băi aveau disponibil pentru vânzare un număr de 130 de vite mari (boi, vaci, junci, juninci, tauri) și 1.500 de animale mici (porci, oi, capre)².

Scăderea numărului animalelor domestice a însemnat o scădere a producției animaliere (carne, lapte, piei, lână, ouă). Această scădere a însemnat și o reducere a cantității de îngrășăminte naturale, ceea ce a influențat negativ producția vegetală.

Odată cu izbucnirea crizei mondiale, prețul produselor agricole au scăzut considerabil. Astfel, prețul produselor agricole s-a redus în anul 1933 față de 1929 cu 55,1 %³, ceea ce a avut un impact major asupra veniturilor agricultorilor. În anul 1932, în Adunarea Deputaților se arăta că un agricultor putea să cumpere cu suma obținută de pe un vițel vândut o pereche de opinci, pe un purcel patru cutii de chibrituri, iar o vacă nu prețuia mai mult de zece kilograme de zahăr⁴. De asemenea, în timpul crizei economice prețul produselor lemnoase s-a redus la jumătate, astfel că locuitorii satelor din județul Bistrița-Năsăud, angrenați în exploatarea bogatului fond forestier de care dispunea județul, au fost puternic afectați și pe această cale. Ca urmare, în timpul crizei economice agricultorii nu au mai putut să-și plătească impozitele către stat și să-și achite împrumuturile contractate la bănci.

Situația de acum un secol este la fel cu cea de azi. Ar trebui să exportăm măcar piei argășite și nu piei crude, făină și nu cereale, adică produse agricole animaliere și vegetale minim prelucrate.

Dacă nu încercăm să depășim condiția unei economii bazată pe exportul de materii prime și să construim o economie bazată pe prelucrarea superioară a producției, atunci înseamnă să acceptăm condiția care ni s-a fixat în cadrul economiei mondiale, de sursă de materii prime și piață de desfacere pentru țările cu o economie dezvoltată și în consecință să fim condamnați la o stare de perpetuă înapoiere.

¹ *Ibidem*, p. 31.

² *Ibidem*, p. 32.

³ Nicolae Păun, *Istoria economică a României*, 1989, p. 221.

⁴ *Ibidem*, p. 221.

DR. LAURENȚIU OANEA LA SERBĂRILE DIN TÂRGUȘORUL RODNA-NĂSĂUD

Târgușorul românesc Rodna-Năsăud a fost teatrul unor grandioase manifestări de afirmare românească și expresia bucuriei pe care țărani și intelectualii au avut-o în urma biruinței pe care au avut-o într-un proces secular, fiind împrăștiți pe un „teritoriu montan” în valoare de circa 50 milioane lei, care le-a fost luat în perioada de opresiune vitregă maghiară.

Predarea teritoriului s-a făcut în zilele de 14, 15 și 17 mai a. c. de către următoarea comisie: dr. Laurențiu Oanea – senator, dr. Lăzeanu – judecător, președinte Bistrița, inginer inspector Moianu – reprezentantul cadastrului, pretor Dumitriu, inginer Bugăreanu – reprezentantul minelor, inginer Mitrofan - șeful Eforiei judecătorești de pășuni, agronom Ardeleanu – Năsăud, inginer Sandulovici - șeful Ocolului silvic Rodna, notar Nedelea, I. Mureșan – primarul Rodnei și Alexandru Gagea – primarul comunei Sângeorz-Băi.

În dimineața zilei de 16 mai a. c., duminică, după oficierea Sfintei Liturghii de către preoții Simion Pop – protopop și Gavril Pop, toată asistența s-a aranjat în piața comunei, frumos împodobită cu drapele naționale, porți și ghirlande de flori. Pentru oaspeți a fost improvizată o tribună.

În asistență am remarcat prezența domnilor: I. Partenie – prefectul județului, subprefect dr. Pop, maior Cosma – comandantul legiunii de jandarmi, dr. George Anton – avocat stat Bistrița, dr. Oana – medic Sângeorz, Iustin Sohorca – învățător, directorul școlii din Sângeorz, Constantin Partene – învățător Maieru, următorii ofițeri de la Batalionul 7 vânători munte Zalău – maior Pope4scu cu doamna, căpitan Marin, căpitan Manolescu E., locotenent Cristescu Ene, Cosma Cotu – comandantul premilitarilor, învățător director din Șanț, Luca Cotu – student, o delegație a comunei Sângeorz-Băi, dintre localnici: părintele Simion Pop, Gavrilă Pop, dr. Turcu, dr. Jucan, dr. Petreanu, dr. Moldovanu, dr. Tit Pop, dr. Teodoru, dr. Iorga, dr. Login, inginer Sandulovici, Deac - șeful gării, perceptor Rus, pretor Dumitriu, notar Nedelea – aranjatorul serbării, impiegat Cârcu și Tuți Porcius, director Domide, învățător Hogiu, Sângeorzan, Puiu, Blaga, Coruțiu, Olteanu, Istrate Ion, Găzdac I., Pălăgeșiu, Rebreanu, Arcăleanu, Păcurar, Lupșai, Lupoai, etc.

Trecând oaspeții la tribună, au urmat cuvântările.

Domnul dr. Lăzeanu, magistrat la tribunalul din Bistrița, ține o cuvântare în care face un istoric al procesului, legat de înființarea batalionului grăniceresc în 1763. După intervenții stăruitoare, visul țăranilor de aici de a recâștiga terenul pierdut s-a realizat, iar domnia-sa este delegatul justiției pentru a preda și împrăști comuna Rodna pe 2.091 iugăre, iar Sângeorz-Băi pe 344 iugăre. Ureeză stăpânire veșnică românească asupra terenului montan recâștigat.

Domnul dr. George Anton, avocat al statului, în termeni liniștiți, de credincios devotat al bisericii, dă citire contractului încheiat între Stat, reprezenta prin domnia-sa și biserica greco-catolică din Roma, prin care se predă acesteia clădirea cu etaj și terenul vecin din centrul satului, care urmează să fie demolată și în locul ei să se construiască o impunătoare biserică unită românească. Remarcă bunăvoința domnului Valer Pop, ministrul comerțului și industriei, în această chestiune. Ureeză sătenilor să construiască cât mai curând

DR. LAURENȚIU OANEA LA SERBĂRILE DIN TÂRGUȘORUL RODNA-NĂSĂUD

biserica de care au nevoie.

Părintele protopop Simion Pop și Gavril Pop au oficiat un scurt Te-Deum; răspunsurile le-a dat corul intelectualilor condus de învățătorul Coruțiu.

Domnul Mureșan, primarul comunei, a deschis ședința festivă a consiliului comunal care, având în vedere meritele domnului senator Oanea și munca asiduă pe care a depus-o pentru triumful cauzei comunelor, l-a ales „Cetățean de Onoare” al comunei, singura recunoștință pentru atâtea binefaceri publice.

Cu această ocazie, din ședință se aduc urări Maiestății Sale Regelui. Se cântă Imnul Regal.

Domnul notar Nedelea a evocat clipele grele din perioada maghiară.

Părintele protopop Simion Pop, în numele bisericii, a arătat dublul caracter al sărbătorii:

1. Împroprietărirea comunei pe „teritoriul montan”
2. Împroprietărirea bisericii pe casa și teritoriul minelor din centrul satului.

Mulțumește d-lui ministru Valer Pop și Episcopului Hossu pentru sollicitudinea cu care au rezolvat aceste chestiuni.

Au mai vorbit domnii Ion Partene – prefectul județului, Domide – directorul școlii primare și dr. Login – avocat.

Domnul senator dr. Oanea trece în revistă câteva amintiri din vremurile grele, câteva scene și manifestări de viață românească de afirmare națională sub regim străin, consfătuiri cu intelectualii rodneni, etc., toate pe un ton duios care a impresionat adânc asistența. menționează numele colaboratorilor din trecut. Dă apoi diferite sugestii folositoare sătenilor în legătură cu măsurile de viitor pentru ridicarea satului. Pădurea de fag de pe teritoriul montan trebuie tăiată și în locul ei să se planteze brazi. Casa primită să fie demolată de urgență și să se înceapă construirea bisericii. Declară că tot domnia-sa va fi în fruntea muncii și va sprijini orice acțiune ca un „Cetățean de Onoare al Rodnei”.

Părintele Simion Pop a mulțumit domnului George Anton pentru predarea casei și a terenului pe care se va edifica locașul de rugăciune.

Ședința s-a încheiat prin cuvântul d-lui notar Nedelea. Au defilat apoi pompierii, premilitarii și străjerii, în frunte cu învățătorii. S-a jucat „Hora”.

A urmat apoi o masă comună la Casină.

Aici au toastat: prefect Ioan Partene – pentru Maiestatea Sa Regele, cântându-se Imnul Regal, părintele Simion Pop – pentru dl. senator Oanea, Iustin Sohorca – pentru dl. ministru Valer Pop, părintele Gavril Pop – pentru Episcopul Iuliu Hossu al Clujului, dr. I. M. Pop – subprefect, dr. Petreanu, Ion Costan, maiorul Popescu, Arsente Slăvoacă – ajutor primar.

Tuturor le-a răspuns domnul senator dr. Oanea¹.

¹ *Curentul*, București, Anul X, 1937, nr. 3340, p.11.

SFINȚIREA BISERICII ORTODOXE DIN SÂNGEORZ-BĂI

SOLEMNITATEA S-A DESFĂȘURAT ÎN PREZENȚA EPISCOPULUI NICOLAE COLAN

Duminică (18 iulie 1937, s. n.) s-a făcut cu deosebită solemnitate sfințirea bisericii ortodoxe din stațiunea balneo-climaterică din Sângeorz-Băi, județul Năsăud, de către episcopul Nicolae Colan al Clujului.

Noua biserică s-a ridicat prin sânguina și zelul harnicului preot profesor Ion Bunea din Năsăud, din contribuția credincioșilor și a vizitatorilor străini ai stațiunii. O podoaabă a bisericii o formează catapeteasma care a fost executată după planurile d-lui Constantin Mihăilescu, director al gimnaziului industrial din Prundu Bârgăului, un mare maestru în arta românească și bisericească.

În vederea sfințirii bisericii, episcopul Nicolae Colan a venit sâmbătă în orașelul Năsăud, unde a făcut un mic popas ca să viziteze capela ortodoxă, muzeul și arhiva someșană, unde înaltul ierarh a rămas foarte surprins de cele văzute.

Duminică, apoi, P. S. Sa episcopul Nicolae, însoțit de d-l protopop Victor Mureșan din Bistrița, d-l inspector silvic Constantin Tipa și familia, d-l inginer Constantin Dan și Octavian Gavriluț - secretarul plasei Șieu, a plecat spre Sângeorz-Băi, fiind primit de toți vizitatorii din stațiune, de locuitorii comunei și de numeroși credincioși din împrejurimi. Pe drum, până la Sângeorz, i s-a făcut o frumoasă primire la Rebrîșoara de către întreaga populație a comunei în frunte cu preotul Irini și preotul Mihalca (greco-catolici, s. n.) și cu ceilalți conducători ai satului, apoi la Nepos, unde l-a întâmpinat d-l protopop Gheorghe Moldovan (greco-catolic, s. n.) împreună cu credincioșii, la Feldru, unde a fost întâmpinat în fața bisericii de populația acestei comune, iar preotul local Mititean (greco-catolic, s. n.) a rostit o frumoasă cuvântare și, în sfârșit, în comuna Ilva Mică, unde i-a ieșit întru întâmpinare, cu sătenii, preotul Vasile Rusu (greco-catolic, s. n.).

În comuna Sângeorz-Băi, unde a fost ridicată o măreață poartă de triumf, înaltul oaspete și suita a fost salutat de pretorul plasei, d-l Emil Dumitru, de primarul comunei, d-l Emanoil Cristurean și de d-l protopop unit Aurel Chinteoan.

La intrarea în curtea bisericii, care se găsește situată în apropierea băilor „Hebe”, un ținut cu mult farmec și pitoresc, înaltul ierarh a fost primit de numeroși preoți îmbrăcați în odăjdii, iar preotul local Ion Bunea, cu Crucea și Evanghelia în mână i-a urat bun sosire.

Corul Reuniunii femeilor ortodoxe române din comuna Mijlocenii Bârgăului, sub conducerea preotului Augustin Pop, a cântat „Pe Stăpânul și Arhiereul”.

Printre cei care au ținut să ia parte la actul sfințirii, notăm pe domnii: senator dr. Laurențiu Oanea, senator Anastasiu Bejan, Constantin Mihăilescu – directorul gimnaziului industrial din Prundu Bârgăului, Petrașcu – profesor la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, Andrei Buzduc – profesor de teologie ortodoxă, dr. Tudor Dan – fost deputat, maior Traian Cozma – comandantul legiunii de jandarmi, Iustin Sohorca – directorul băilor, dr. Lazăr – decanul baroului de Bistrița, profesorul Stelea, inspector inginer silvic Constantin Tipa cu doamna, inginer Alexandru Dan, profesorul Anton Domide, părintele profesor Constantin Flămând din Bistrița, dr. Monda, farmacist Anton Vlad, pretor Emil Dumitru, notar Friederic Artz, dr. Login cu doamna, dr. Oana cu doamna, Octavian Gavriluț - secretarul plasei Șieu, învățător Sabin Sohorca, învățător director Teodor Ușeriu cu doamna,

SFINȚIREA BISERICII ORTODOXE DIN SÂNGEORZ-BĂI

dr. Sebastian Stanca și dr. Vasile Sava – consilieri ai episcopului, protopopii Alexandru Baba, Victor Mureșan din Bistrița și Spânu din Coșna, preoții: Teodor Ciuruș - Caila, Grigore Măgherușan, Ion Bunea din Năsăud, Ioan Buzduc, Nicolae Cristea, Augustin Pop, Ioan Suci, Adrian Flămând, Simion Purcelean, Vasile Neacșu, Ioan Oniga, Mihai Georgi, diaconul A. Scurtu, etc.

Slujba sfințirii s-a făcut afară, în fața bisericii și a fost oficiată de episcopul Nicolae Colan, asistat de consilierii eparhiali dr. Sebastian Stanca, dr. Vasile Sava, înconjurați de protopopii Alexandru Baba, Victor Mureșan și Spânu și de preoții Teodor Ciuruș, Grigore Măgherușan, Ioan Buzduc, Nicolae Cristea, Ioan Suci, Adrian Flămând, Simion Purcelean, Vasile Neacșu, Ioan Oniga, Mihai Georgi și diaconul A. Scurtu.

Terminându-se actul sfințirii, înaltul ierarh înconjurat de soborul de preoți și de asistență, a intrat în biserică, unde s-a oficiat slujba religioasă.

Răspunsurile au fost date de corul Reuniunii femeilor ortodoxe române din comuna Mijlocenii Bârgăului, sub conducerea preotului Augustin Pop.

După serviciul divin, episcopul Nicolae Colan a rostit în curtea bisericii o frumoasă și înălțătoare predică despre credință, îndemnând pe credincioși să cerceteze cât mai des locașul lui Dumnezeu, care este singurul ce poate să aline suferințele sufletești.

A urmat apoi miruirea credincioșilor.

De la biserică, înaltul ierarh a fost condus la restaurantul „Hebe”, unde a avut loc o masă comună. La plecare, corul a intonat „Pe Stăpânul...”.

După terminarea solemnității, a avut loc un banchet de 120 tacâmuri.

Primul care a vorbit a fost episcopul Nicolae Colan, toastând în sănătatea Regelui Carol al II-lea.

A luat cuvântul apoi d-l protopop Victor Mureșan din Bistrița și Ion Bunea, preot în Năsăud, aducând mulțumiri tuturor aceluia care au contribuit cu obolul lor la ridicarea sfântului lăcaș.

Domnul senator dr. Laurențiu Oanea, greco-catolic, a cerut să nu mai fie între cele două biserici românești ură și vrajbă.

Au mai vorbit apoi dl. Petrașcu, profesor la Academia Teologică Ortodoxă din Cluj, dl. profesor Anton Domide și doamna preteasă și învățătoare Pop din comuna Mijlocenii Bârgăului.

La ora 4, după amiază, înaltul ierarh a plecat spre Reghin, în comuna Gurghiu din județul Mureș.

Seara, la orele 9, corul Reuniunii femeilor ortodoxe române din Mijlocenii Bârgăului, sub conducerea preotului Augustin Pop, a dat un concert foarte reușit, executând mai multe cântări cu caracter religios-național și patriotic, după care a urmat dans și s-a petrecut până în zorii zilei¹.

¹ *Curentul*, București, Anul X, 1937, nr. 3403, p. 8.

DIN GRANIȚĂ

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

Jubileul de 25 ani al gimnaziului românesc greco-catolic din Năsăud. Festivitățile sfințirii noului edificiu gimnazial

În 4 a lunii curente se împliniră 25 de ani de când s-a înființat gimnaziul românesc greco-catolic din Năsăud. Acest eveniment însemnat pentru ținutul nostru s-a serbat cu toată splendoarea și fu o adevărată sărbătoare frumoasă pentru oaspeți, tinerime și poporul din localitate și împrejurime. Incidentul ce ridică cu deosebire însemnătatea acestei festivități, fu sfințirea noului edificiu gimnazial, un edificiu cu care, după cum toasta un oaspete la banchetul festiv, se pot mândri năsăudenii, căci e un frumos palat de artă! Chiar și timpul favoriza această mândră sărbătoare, căci norii ce acoperiseră orizontul cu câteva zile mai înainte, se risipiră și în 4 octombrie, o zi caldă, frumoasă, întocmai ca în mijlocul verii, saluta pe publicul numeros sosit din ținuturile din jur și din depărtare. Mă voi încerca a descrie în scurt și, pe cât îmi conde spațiul, decurgerea festivităților

Întâmpinarea oaspeților

Încă în 3 a lunii curente, după amiază, începură a sosi oaspeții, trăsura după trăsura soseau și de pe arcul triumfal ce s-a fost ridicat în capătul de sus al Năsăudului saluta pe oaspeți un „Bine ați venit!”. Știrea cum că Ilustritatea Sa episcopul greco-catolic dr. Ioan Szabo are să vină, adunase toată populațiunea. Către ora patru sosiră pompierii năsăudeni cu orchestra lor și se postară de ambele părți ale străzii ornate cu verdeață. mai târziu se postă și tinerimea gimnazială, normală și fetele, ultimele cea mai mare parte în veșminte albe. După ora 5 anunțau trecurile¹ cum că oaspeții se apropie, orchestra pompierilor intona marșul lui Radetzky și sute de „să trăiască” primiră și salutară pe cei veniți: pe comitele suprem al comitatelor Bistrița-Năsăud și Solnoc-Dăbâca și comisar regesc al fondurilor școlare centrale, baron Dezideriu Banffy, pe consilierul de secțiune Klamarek din Budapesta și pe deputatul dr. A. Jellinek, asemenea din Budapesta. Aceștia fiind salutați în Bistrița de directorul fondurilor Ioan Ciocan, profesorul Scridon, etc., și la marginea cercului Năsăud de protojudele Nicolae Rusu, fură întâmpinați înaintea arcului triumfal de primarul orașului Iacob Prădan și apoi conduși la cvartire.

Către ora 6, seara, sosi Ilustritatea Sa episcopul Gherlei, dr. Ioan Szabo, cu suita sa care, asemenea, fu în Bistrița salutat de Reverendisimul domn vicar Gregoriu Moisil și la marginea cercului de protojudele Rusu. Ilustritatea Sa fu primit cu sute de „să trăiască”, orchestra intona marșul grănicerilor și după o scurtă vorbire de bun venit a primarului orașului, Prădan, și între urările inteligenței, oaspeților și poporului, fu condus la biserică, unde ieși înainte întreaga preoțime, în frunte cu profesorul Leon Pavelea, iar de aici în cvartir

¹ Tunuri mici, primitive, folosite în trecut pentru a produce focuri de artificii sau pocnituri la petreceri, la serbări.

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

la domnul vicar. Pe străzi, în piață, om lângă om, pretutindeni salutări de bun venit.

Iluminația și conductul de torțe

Seara fu iluminația. La ora 8 se făcu un conduct de torțe, aranjat de junimea studioasă și condus de d-l profesor dr. A. P. Alexi. În cea mai mare ordine se grupa junimea studioasă înaintea vechiului edificiu gimnazial, care era iluminat și ornat cu transparente; aici corul vocal, dirijat de profesorii Fischer și G. Pletosu, cânta două piese, apoi aducându-se câte un „să trăiască” pentru Majestatea Sa, Regele Francisc Iosif I și pentru fondatorii gimnaziali, se îndrepta tot publicul și toată junimea spre noul edificiu gimnazial, care iluminat și ornat cu transparente și portretele Majestaților Lor, la lumina torțelor oferea un prospect feeric.

Noul edificiu gimnazial se ridică lângă strada principală și este nu numai un ornament pentru Năsăud, ci și pentru întreg ținutul, căci un atare edificiu grandios nu se află în apropiere. Edificiul este edificat de firma Kehlhofer et Gayzer cu toată soliditatea și tehnica modernă. În interiorul edificiului este de admirat scara la aulă, asemenea aula cu galeria și apoi în întreg edificiul simetria ce domnește pretutindeni. Întreprinzătorii merită toată lauda și recunoștința. Înaintea acestui palat frumos și măreț al muselor se grupa junimea studioasă, iarăși se cântară două piese și se aduse un „să trăiască” pentru Majestatea Sa, pentru dinastie, precum și pentru fondatorii noului gimnaziu.

Publicul și junimea se îndreptă apoi către locuința Reverendisimului domn vicar, pentru a da bun venit Ilustrității Sale episcopul. După ce se cântară două piese de către corul vocal, studentul de clasa a VIII-a gimnazială, Ioan Melean, adresa o scurtă vorbire către Ilustritatea Sa, mulțumind în numele junimii pentru venire și zicând că cu venirea Ilustrității Sale festivitatea câștigă o splendoare, o însemnătate mai mare. Ilustritatea Sa răspunse în termeni călduroși și după ce fini, fu foarte aclamat.

De aici se îndrepta junimea spre cvartirul comitelui suprem și comisarului regesc, baron Dezideriu Banffy unde, asemenea, se cântară piese și unde studentul de clasa a VIII-a, Ioan Șlen, adresa o vorbire în limba maghiară către ilustrul domn. Comitele mulțumi și fu asemenea aclamat.

Asemenea se aduseră ovații și consilierului de secțiuni Klamarek, aici vorbi studentul de clasa a VIII-a, Octavian Popescu, în limba maghiară, la ce domnul consilier răspunse și vorbi cu multă căldură către junime. Apoi se mai aduseră ovații Reverendisimului domn vicar înaintea edificiului fondurilor scolastice, aici vorbi studentul de clasa a VIII-a, Ioan Păcurariu, la ce domnia-sa mulțumi mișcat și, în fine, corul profesoral unde vorbi studentul de clasa a VIII-a Octavian Utalea.

Cu acestea se încheiară festivitățile din astă zi. Junimea studioasă se reîntoarse în cea mai mare ordine cu torțele aprinse în edificiul gimnazial vechi, iar oaspeții se întruniră cea mai mare parte la o cină comună în noul edificiu gimnazial.

Misă solemnă

A doua zi, la ora 8, Ilustritatea Sa episcopul celebră în biserică, asistat de canonicul Coroian, de vicarul Moisil, de secretarul I. Pop și de vreo 40 preoți. În decursul Liturghiei cânta corul de doamne, domnișoare și domni năsăudeni, dirijat de profesorul de muzică Fis-

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

cher, cu multă corectitudine, frumusețe și armonie. Cu deosebire plăcu foarte „Care pe heruvimi” și „Priceasna”, un trio excelent cântat de domnii profesori G. Pletosu, I. Ghețe și avocatul a. Larionesi.

Sfințirea gimnaziului și a steagului

La ora 10 episcopul ieși din biserică însoțit de tot clerul între sunetele clopotelor și se îndreptă spre noul edificiu gimnazial. Aici Ilustritatea Sa sfinți apa și apoi noul edificiu. Cu această ocazie sfinți Ilustritatea Sa și noul stindard gimnazial, un dar splendid al damelor române din Năsăud și jur.

După terminarea sfințirii edificiului, directorul fondurilor scolastice, Ioan Ciocan, predase cheia noului edificiu comisarului regesc, baron Dezideriu Banffy, care apoi luându-o vorbi ocazional și dori ca acest edificiu să fie totdeauna un templu de știință, cultură și simțăminte patriotice pentru tinerime. Asemenea vorbi și consilierul de secțiune Klamarek și Reverendisimul domn vicar, ultimul dorind ca cei ce vor cerceta acest templu al muselor să aibă în vedere cultivarea simțământului național.

După aceasta ținu o vorbire directorul Ioan Ciocan, în care aminti despre însemnătatea zilei, despre ridicarea și sfințirea vechiului edificiu gimnazial, despre dinastia domnitoare și fini cu câte un „să trăiască” pentru Majestatea Sa și pentru comisarul regesc, zicând că de nu era ultimul, acest edificiu nu s-ar ridica azi acolo, apoi se mai cânta „în veci pomenirea lor” pentru răposații fondatori gimnaziali.

Tot directorul Ioan Ciocan istorisi pe scurt cum s-a creat stindardul gimnazial, numi damele care au contribuit spre acel scop și în numele acestora în predase directorului gimnazial Pavel Tanco. Acesta, luându-l în mână, vorbi către junime și totodată-l decoră cu medalia de argint de la expoziția din Sibiu pe care o primi junimea pentru desenele, plantele, etc., trimise la expoziția din 1882. Directorul Pavel Tanco predase apoi stindardul decorat profesorului de gimnastică Artemiu Publiu Alexi care vorbi despre însemnătatea acelui stindard pentru junime și lăudă damele române din Năsăud și jur pentru această donație onorifică, apoi fini cu un „să trăiască” pentru damele române din Năsăud și jur, la care se asocia toată junimea și tot publicul. Era un moment festiv, memorabil, când profesorul Alexi predase frumosul stindard junimii studioase, un moment care făcea pe junime să tresară de bucurie; cu admirație și încântare priveau mic și mare la stindardul frumos.

Stindardul era gătit din brocat damasc albastru întunecat și decorat cu ciucuri și broderii de aur. Pe o parte sunt brodate în aur frunze de stejar, deasupra acestora se citește „Literae et virtus vestra felicitas¹”, pe cealaltă parte se citește „Recunoștință fondatorilor și susținătorilor gimnaziului”, iar pe panglicile late de moar alb antic se citește: „Junimii de la gimnaziul superior greco-catolic românesc din Năsăud”, „Damele române din Năsăud și jur la 4 octombrie 1888”.

Finindu-se ceremoniile sfințirii, Ilustritatea sa, însoțit de tot clerul, se reîntoarce în biserică.

¹ Literele sunt puterea și fericirea ta.

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

Banchetul festiv

La ora 2 după amiază avu loc în sala de gimnastică a noului edificiu, peste 160 de persoane luară parte. Ordinea toastelor oficiale fu următoarea: comitele suprem baron Banffy toastă pentru Majestatea Sa Împăratul Francisc Iosif I și dinastie, Ilustritatea Sa episcopul dr. Ioan Szabo pentru guvernul regesc ungar, Reverendisimul domn vicar Moisil pentru arhiepiscopul și mitropolitul greco-catolic dr. Ioan Vancea, pentru episcopul greco-catolic dr. Ioan Szabo directorul Ioan Ciocan, pentru comisarul regesc baron Dezideriu Banffy profesorul gimnazial Maxim Pop, pentru directorul suprem Pall Sandor directorul gimnazial Pavel Tanco, pentru fondatorii și susținătorii gimnaziului consilierul de secțiune Klamarek, pentru comisia de clădire profesorul Artemiu Publiu Alexi, pentru întreprinzătorii clădirii profesorul Gavrilă Scridon, pentru corpul profesoral președintele tribunalului din Bistrița Kemperer, pentru tinerimea gimnazială dr. A. Jellinek, pentru donatorii steagului avocatul Ioachim Mureșianu, pentru oaspeți primarul orașului Prădan. Afară de aceștia mai toastă dr. Șerb în numele studenților români din Pesta și decanul orașului Bistrița Budaker, pentru frățietatea și simțămintele sașilor din Bistrița față de vecinii lor năsăudeni. Ultimul toast produse un efect mare și fu întrerupt adesea prin aclamări și „să trăiască”.

În decursul banchetului concerta o capelă din Bistrița cu exactitate piesele următoare: „Crai nou” de Porumbescu, uverturile la operele „Semiramis” și „Othello” de Rossini, purpuriu din operele „Ernani”, „Troubadour” de Verdi, etc.

La ora 6 directorul Ioan Ciocan, după ce citi unele din telegramele sosite din întreaga țară și străinătate, declară masa ridicată. După banchet oaspeții oficiali și Ilustritatea Sa episcopul dr. Ioan Szabo făcură o preumblare prin întreg noul edificiu, exprimându-și îndestularea lor. Ceva mai târziu apoi părăsi Ilustritatea Sa cu suita Năsăudul, între urările și aclamările publicului.

Balul splendid

Seara, la ora 8, se începu balul splendid în sala de gimnastică a noului edificiu, un bal cum încă nu s-a mai văzut în Năsăud. Sala spațioasă de gimnastică ornată cu ghirlande, oglinzi și draperii se părea a fi prea mică pentru publicul de aproape 400 persoane, ce s-au adunat din toate părțile. O cunună de dame și domnișoare în toalete elegante și pompoase, în costume varii răpitoare ofereau un tablou pe cât se poate de pitoresc. Niciodată nu s-a văzut atâta public, atâta eleganță și lux, mulțimea și varietatea toaletelor orbea privirile, din astă cauză mai nu era posibil de-a observa și schița toaletelor damelor și domnișoarelor în detaliu. Una era mai frumoasă, mai elegantă ca cealaltă, stofele de atlas surah, peluche, catifea, dantele erau la ordinea zilei. La ora 9 comitele suprem, baronul Dezideriu Banffy, însoțit de consilierul de secțiune Klamarek, dr. A. Jellinek și Reverendisimul domn vicar Moisil, onorară cu prezența lor și rămaseră uimiți la aspectul ce li se oferea și la vederea atâtu public. Comitele suprem conversa mai mult timp cu doamna Amalia Ciocan și cu unele persoane din public. Quadrilul prim fu jucat de 80 perechi. Jocul „Romana”, aranjat de profesorul Artemiu Publiu Alexi făcu efect mare asupra publicului și își era mai mare dragul a privi la perechile ce se învârteau la accentele melodioase ale frumosului joc național, sus-numitul profesor merită toată lauda pentru aranjare. În pauză 13 studenți con-

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

duși de vătaful Gavril Blând, student din clasa a VIII-a gimnazială executară jocurile naționale „Bătuta”, „Călușarul” și „Romanul”. Aplauze frenetice și admirare din partea oaspeților oficiali și publicul urma atât în decursul acestor jocuri naționale, cât și după ce tinerii dansatori se depărtară din sală. După pauză se începu iarăși dansul și abia în zori de zi se depărta cea mai mare parte dintre oaspeți ducând cu sine suvenirele cele mai plăcute. A fost un bal splendid, un bal, de care încă mult timp se va vorbi, un bal ce ar fi putut concura cu orice bal de elită din orice oraș mare! Onoare aranjatorilor! Onoare și stimă acelor dame din loc, jur și străinătate care prin apariția, frumusețea și eleganța lor au contribuit și ridicat splendoarea acestui bal festiv jubiliar, un „să trăiască” oaspeților numeroși.

Dintre damele năsăudene onorară cu prezența lor următoarele doamne: Amalia Ciocan (toaletă pompoasă de surah albăstriu cu tablier de perle, corsaj de perle, decorație de pene), Elisabeta Tanco (toaletă elegantă de atlas bordo cu șlep și dantele spaniole), Lucreția Moisil (toaletă elegantă de atlas bordo și dantele spaniole, șlep), Clotilda Mălaiu (toaletă cu mul chic din crepe raje și dantele valencien), Leontina Scridon (toaletă cu șlep elegantă, bogată din atlas și brocat alb, decorație de flori și panglici rosa), Valeria Tanco (toaletă frumoasă de brocat alb, dantele și flori), Aurelia Pop (toaletă elegantă din mătase cu șlep în culoarea porumbului, decorația de dantele negre), Ida Goldschmidt (grand toaletă din atlas negru, șlep de catifea, decorațiune de marab alb), Victoria Filipan (toaletă în stil mare de surah bordo, talia decoltată, șlep de peluche bordo întunecată, decorațiune de pene rosa), doamnele Elisa Anthon și Maria Piciu (toalete de mătase neagră și dantele), Antonia Rakvics (toaletă neagră de mătase și broderia de perle), F. Muller, Amalia Mihalaș, Antonia Anca, Sara Petri, Maria Verzariu, Ludovica Prădan, B. Pop, Maria Ilieș, Maria Bob (toalete frumoase de mătase neagră), A. Bedo (toaletă frumoasă de atlas albastru și dantele creme), Cristina Șuteu (toaletă de merveleux neagră), A. Bartoși, Maria Grivasă (costum național). Dintre domnișoare: Rosa Goldschmidt (toaletă elegantă cu chic din atlas albastru, dantele albe, corsaj de perle), Emilia Mihalaș (toaletă elegantă din surah negru, talia de moar și dantele), Laura Mărginean (toaletă cu mult gust din dantele albe, atlas rosa și panglici de catifea neagră), Dora Goldschmidt (toaletă elegantă de atlas bordo, dantele creme și flori), Gabriela Petri (toaletă frumoasă din atlas bordo, dantele creme și perle), Elena Pavel (toaletă aparte, elegantă, din catifea de mătase neagră, crepe și perle de jet, stil anglais), Ida Goldschmidt (toaletă frumoasă cu gust, din atlas verde ca marea, dantele albe și flori), Sabina Pavelia (toaletă frumoasă din atlas rosa), Elisabeta Verzariu (toaletă frumoasă de cachemir rosa și atlas), Friedrike Goldschmidt (toaletă drăgălașă de dantele albe și atlas), Ana Ilieș (toaletă frumoasă din crepe azuriu, dantele și flori), Constanța Anca (toaletă frumoasă de mul alb și atlas albastru), Rosina Gros (toaletă de mul alb și atlas bordo), Berta Putilean (toaletă frumoasă de crepe creme și dantele), Maria Petri (toaletă de mul alb), Elisabeta Vasilichi Pop (toaletă rosa de crepe), Luisa Kirsch, Eleonora Pop și Berta Boga (toalete de dantele creme).

Din Bistrița, doamnele: Ernestina Vertic (grand toaltă de mătase albastră și dantele creme), Iulia Ranta (toaletă de rips de mătase neagră), Laura Ciuta (toaletă în stil mare din peluche bordo și dantele creme), M. Crăciun (toaletă neagră de atlas), Vărărean, Morariu și Mateoia, apoi domnișoarele: Silvia Crăciun (toaletă de atlas rosa, tull și flori), surorile Vărărean (toaletă de atlas și illusion raye) și n. Mateoia (toaletă de mul alb și atlas).

De pe Valea Rodnei, doamnele: Luisa Isip (toaletă elegantă de dantele creme), Pamfi-

SERBARE CULTURALĂ ÎN NĂSĂUD

liu Grapini (costum frumos național), Rafila Monda (costum elegant național)), Flora Avram (toaletă de atlas alb și dantele), Ana Slăvoacă, domnișoarele Sângeorzan (toaletă de atlas sur și dantele și Giorgiță.

De pe Valea Bârgăului: doamna A. Vokalek (toaletă de mătase), domnișoarele Antonia Vokalek (toaletă frumoasă de atlas albastru și dantele), Florentina Dan (toaletă de mătase creme), Ida Vokalek (toaletă albă de mul), doamna I. Closse (toaletă elegantă de atlas alb), doamna I. Onea (costum frumos național).

Din Cernăuți domnișoara Alice Rakvici (toaletă elegantă de tarlatan galben, atlas și flori).

Din Reghin doamna E. Orbonaș (toaletă neagră de mătase) și domnișoara M. Orbonaș (în costum foarte elegant național).

Din Dej domnișoara Otilia Mischinger (toaletă albă și atlas bordo).

În costume mai apărură: doamna Raveca Dumbravă, domnișoarele Maria Drăgan, Margareta și Lucreția Anuța și altele.

Dintre oaspeții ce mai puturăm saluta, amintesc pe protopopoul Șagău cu soția, familia Brancu din Maieru, familia Sohar din Beclean și altele. La banchetul festiv, la care au luat parte aproape mai toată inteligența din localitate și jur, luară parte, între alții, și domnii: Gotfried de Lani, vice-comitele comitatului Bistrița-Năsăud, Gavrilă Vertic, Gavrilă Man, Basiliu Ranta Buticescu, Dănilă Lica, Silași, dr. Ioan Ciuta, dr. C. Nusbacher, Iazar Algatzi, F. Budaker, G. Havas, Schiffbaumer, Vărărean (toți din Bistrița), Eliseu dan, I. Onea, Sever Orban, A. Vokalek (Valea Bârgăului și Coșna), Ioan Isip, Gherasim Domide, Pamfilu Grapini, Iazar Avram (Valea Rodnei), protoprezbiterul I. Buzdug (Bârgău), avocatul N. Orbonaș din Reghin, căpitanul B. Cârцу (Slavonia) și alți oaspeți numeroși, pe care a-i numi nu-mi condece spațiul.

Familia, Oradea-Mare, Anul XXIV, 1888, nr. 40, pp. 464-466.

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Număr curent	Numele și prenumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat	A luat parte la mișcări impuse de război			
						Chemat fiind			A fost refugiat
						La partea activă, ca soldat pe front	La partea sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc	Pentru a fi arestat sau internat	
1	Macidon Nicolae	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
2	Miron Anton	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
3	Popoviciu Dănilă	Șura mică	idem	caporal	-	X	-	-	-
4	Bugnar Ipate	Hordou	idem	soldat	-	X	-	-	-
5	Bugnar Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
6	Bugnar George	idem	idem	sergent	-	X	-	-	-
7	Cifor Ipate	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
8	Someșan Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
9	Someșan George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
10	Someșan Iacob	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
11	Zegrean Artene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
12	Cifor Artene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
13	Câmpan Login	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
14	Runcan George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
15	Câmpan Sevestian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
16	Câmpan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
17	Câmpan Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tabloul nominal cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

18	Petri Dumitru	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
19	Pop Mihăilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
20	Muju Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
21	Runcan Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
22	Nicolae Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
23	Pavel Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
24	Prădan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
25	Prădan Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1						24	1	-	-
26	Nicolae Nechita	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
27	Nicolae Ipate	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
28	Nicolae Onisim	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
29	Ciheran Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
30	Ciheran Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
31	Petri Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
32	Gavriloe Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
33	Petri Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
34	Nastace Arsentie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
35	Miron Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
36	Andreș Pantilimon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
37	Androne Conon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
38	Andreș Ioachim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
39	Andreș Ignat	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
40	Turda Laurențiu	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
41	Cifor Clement	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
42	Cifor Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
43	Ștefan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
44	Zegrean Pavel	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
45	Zegrean Macarie	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
46	Sângeorzan Luca	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
47	Sângeorzan Nicolae	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
48	Ceuca Anton	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
49	Todor Nechita	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
50	Todor Valeriu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
51	Todor Panfir	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
52	Damian Procopie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
53	Damian George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
54	Damian Ștefan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
55	Someșan Ștefan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1+2						53	2	-	-
56	Nicolae Ștefan	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
57	Cifor Mihăilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
58	Cifor Ioachim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
59	Ani Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tabloul nominal cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

60	Cira Ion	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
61	Gavriloe Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
62	Marica Luca	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
63	Sângeorzan Simion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
64	Niculae Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
65	Turda Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
66	Runcan Timoftei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
67	Nistor Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
68	Sandu Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
69	Rus Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
70	Cotuți George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
71	Pavelea Condrace	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
72	Ceuca Luca	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
73	Zăgrean Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
74	Blidar Nistor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
75	Blidar George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
76	Blidar Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
77	Blidar Alexa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
78	Blidar Pompei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
79	Gorgan Irimei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
80	Talpoș Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 2+3						78	2	-	-
81	Cotuți Martian	Salva	muncitor	soldat	-	X	-	-	-
82	Cracău Sidor	Hordou	ziler	idem	-	X	-	-	-
83	Cracău Alexa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
84	Podobea Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
85	Băeși Ilie	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
86	Cotuți Iosif	Salva	idem	soldat	-	X	-	-	-
87	Nastace Vasile	Hordou	plugar	idem	-	X	-	-	-
88	Miron Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
89	Dumitru Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
90	Ținca Pavel	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
91	Ștefan Irimei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
92	Câmpan Ioan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
93	Câmpan Petre	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
94	Miron Artene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
95	Cira Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
96	Hordoan Nechita	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
97	Furcia Anhidim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
98	Cira Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
99	Bindea Alexandru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
100	Cucură George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
101	Bichigean Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
102	Bichigean Alexa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tabloul nominal cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

103	Hordoan Iftode	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
104	Hordoan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
105	Bugnar Irimei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
106	Olariu Irimei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
107	Ani Conon	Salva	idem	idem	-	X	-	-	-
108	Cosmi Conon	Hordou	idem	idem	-	X	-	-	-
109	Zăgreaan Todor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
110	Someșan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 3+4						108	2	-	-
111	Gavriloe Ion I. N.	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
112	Grigore Ilie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
113	Irimei Ilie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
114	Câmpan Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
115	Câmpan Iacob	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
116	Petri Ioil	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
117	Petri Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
118	Gavriloe Ion I. Ios.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
119	Cira Todor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
120	Parasca Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
121	Parasca Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
122	Someșan Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
123	Ilie Anchidim	idem	idem	caporal	-	X	-	-	-
124	Ilie George	idem	idem	soldat	-	X	-	-	-
125	Ilie Nechita	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
126	Cifor Alexa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
127	Mocodean George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
128	Vălean George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
129	Cira Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
130	Cira Larion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
131	Cira Nicolae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
132	Cira Panfir	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
133	Nastace Anton	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
134	Nastace Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
135	Moldovan Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
136	Turda Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
137	Cira Anchidim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
138	Cira Anton	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
139	Cira David	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
140	Dedea Ilie	Salva	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 4+5						148	2	-	-
141	Cosmi Nicolae	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
142	Miron Vartolomei	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
143	Cira Artene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
144	Miron Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tabloul nominal cu locuitorii români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

145	Sandu Iftene	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
146	Ștefan Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
147	Moldovan Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
148	Zăgreaș Todor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
149	Greasin Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
150	Nechiti Ion	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
151	Cihăraș Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
152	Cihăraș Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
153	Cihăraș Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
154	Gavrilă Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
155	Cira Pantilimon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
156	Pavelea Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
157	Pavelea Todor	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
158	Ștefan Artene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
159	Ștefan Gavrilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
160	Zăgreaș Macedon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
161	Petri George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
162	Petri Dumitru	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
163	Zăgreaș Ion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
164	Andrieș George	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
165	Niculăe Vasile	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
166	Dănilă Iacob	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
167	Cleja Cleja	Salva	idem	idem	-	X	-	-	-
168	Greasin Vasile	Hordou	idem	idem	-	X	-	-	-
169	Cifor Conon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
170	Ciheran Larion	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 5+6						167	3	-	-
171	Sandu Nicolae	Hordou	plugar	soldat	-	X	-	-	-
172	Sandu Iftene	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
173	Ștefan Ioachim	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 6+7						170	3	-	-
TOTAL GENERAL						173		-	-

Hordou, la 12 februarie 1922

Isidor Bodescu, notar cercual

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

Număr curent	Numele și prenumele	Soarta îndurată în timpul războiului					În urma decedatului sau dispărutului a rămas		
		Mort pe câmpul de luptă	Mort în temniță, prigoană, în spital în urma bolilor sau rănilor	S-a reîntors acasă			Dispărut	Văduvă	Numărul orfanilor
				Ca invalid	Rănit, bolnav, însă în prezent e sănătos	Deplin sănătos			
1	Macidon Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
2	Miron Anton	-	-	-	X	-	-	-	-
3	Popoviciu Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-
4	Bugnar Ipate	-	-	-	-	X	-	-	-
5	Bugnar Grigore	-	-	-	-	-	X	1	5
6	Bugnar George	-	-	-	-	X	-	-	-
7	Cifor Ipate	-	-	-	-	X	-	-	-
8	Someșan Gavrilă	-	-	-	-	X	-	-	-
9	Someșan George	-	-	-	-	X	-	-	-
10	Someșan Iacob	-	-	-	-	X	-	-	-
11	Zegrean Artene	X	-	-	-	-	-	1	3
12	Cifor Artene	-	-	-	-	X	-	-	-
13	Câmpian Login	-	-	-	-	X	-	-	-
14	Runcan George	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL
cu soarta locuitorilor români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

15	Câmpan Sevestian	-	-	-	-	X	-	-	-
16	Câmpan Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
17	Câmpan Dumitru	-	-	-	-	-	X	-	-
18	Petri Dumitru	-	-	-	-	X	-	-	-
19	Pop Mihăilă	-	-	-	-	X	-	-	-
20	Muju Nicolae	-	-	X	-	-	-	-	-
21	Runcan Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
22	Nicolae Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
23	Pavel Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
24	Prădan Vasile	-	-	-	-	-	X	-	3
25	Prădan Ion	-	-	-	-	-	X	-	-
TOTAL PAGINA 1		1	-	2	-	18	4	2	11
26	Nicolae Nechita	-	-	-	-	X	-	-	-
27	Nicolae Ipate	-	-	X	-	-	-	-	-
28	Nicolae Onisim	-	-	-	-	X	-	-	-
29	Ciheran Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
30	Ciheran Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
31	Petri Grigore	-	X	-	-	-	-	1	4
32	Gavriloe Nicolae	-	-	-	X	-	-	-	-
33	Petri Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
34	Nastace Arsente	-	-	-	-	X	-	-	-
35	Miron Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
36	Andreș Pantilimon	-	-	-	-	X	-	-	-
37	Androne Conon	-	-	-	X	-	X	1	5
38	Andreș Ioachim	-	-	-	-	X	-	-	-
39	Andreș Ignat	-	-	-	-	X	-	-	-
40	Turda Laurențiu	-	-	-	-	X	-	-	-
41	Cifor Clement	-	-	-	X	-	-	-	-
42	Cifor Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
43	Ștefan Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
44	Zegrean Pavel	-	-	-	-	X	-	-	-
45	Zegrean Macarie	-	-	-	-	X	-	-	-
46	Sângeorzan Luca	-	-	-	-	X	-	-	-
47	Sângeorzan Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
48	Ceuca Anton	-	-	-	-	X	-	-	-
49	Todor Nechita	-	-	-	-	X	-	-	-
50	Todor Valeriu	-	-	-	-	X	-	-	-
51	Todor Panfir	-	-	-	-	X	-	-	-
52	Damian Procopie	-	X	-	-	-	-	1	5
53	Damian George	-	-	-	-	X	-	-	-
54	Damian Ștefan	-	X	-	-	-	-	-	-
55	Someșan Ștefan	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1+2		1	3	3	3	40	5	5	25
56	Nicolae Ștefan	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL
cu soarta locuitorilor români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

57	Cifor Mihăilă	-	-	-	-	X	-	-	-
58	Cifor Ioachim	-	-	-	-	-	X	-	-
59	Ani Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
60	Cira Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
61	Gavriloe Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
62	Marica Luca	-	X	-	-	-	-	1	-
63	Sângeorzan Simion	-	-	-	-	-	X	1	2
64	Niculae Ion	-	X	-	-	-	-	1	3
65	Turda Grigore	-	-	-	-	-	X	1	-
66	Runcan Timoftei	-	X	-	-	-	-	1	7
67	Nistor Nicolae	-	-	-	-	-	X	1	-
68	Sandu Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
69	Rus Ion	-	-	-	-	-	X	-	-
70	Cotuți George	-	-	-	-	X	-	-	-
71	Pavelea Condrace	-	-	-	-	-	X	1	3
72	Ceuca Luca	-	-	-	-	X	-	-	-
73	Zăgrean Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
74	Blidar Nistor	-	-	-	-	X	-	-	-
75	Blidar George	-	-	-	-	-	X	-	-
76	Blidar Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
77	Blidar Alexa	-	-	-	-	X	-	-	-
78	Blidar Pompei	-	-	-	-	X	-	-	-
79	Gorgan Irimei	X	-	-	-	-	-	-	3
80	Talpoș Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 2+3		2	6	3	3	54	12	12	43
81	Cotuți Martian	-	-	-	-	X	-	-	-
82	Cracău Sidor	-	-	X	-	-	-	-	-
83	Cracău Alexa	-	-	-	-	X	-	-	-
84	Podobea Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
85	Băeși Ilie	-	-	-	-	X	-	-	-
86	Cotuți Iosif	-	-	-	-	X	-	-	-
87	Nastace Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
88	Miron Nicolae	-	-	-	X	-	-	-	-
89	Dumitru Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
90	Ținca Pavel	-	-	-	-	X	-	-	-
91	Ștefan Irimei	-	-	-	-	X	-	-	-
92	Câmpan Ioan	-	-	-	-	-	X	1	-
93	Câmpan Petre	-	-	-	-	X	-	-	-
94	Miron Artene	-	-	-	-	X	-	-	-
95	Cira Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
96	Hordoan Nechita	-	-	-	-	X	-	-	-
97	Furcia Anchidim	-	-	-	-	X	-	-	-
98	Cira Dumitru	-	-	-	-	X	-	-	-
99	Bindea Alexandru	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

100	Cucură George	-	X	-	-	-	-	1	2
101	Bichigean Dumitru	-	-	-	-	-	X	1	2
102	Bichigean Alexa	-	-	-	-	-	X	1	1
103	Hordoan Iftode	-	-	-	-	X	-	-	-
104	Hordoan Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
105	Bugnar Irimei	-	-	-	-	X	-	-	-
106	Olariu Irimei	-	-	-	-	X	-	-	-
107	Ani Conon	-	-	-	-	-	X	1	1
108	Cosmi Conon	-	-	-	-	X	-	-	-
109	Zăgreaan Todor	-	-	-	X	-	-	-	-
110	Someșan Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 3+4		2	7	4	5	76	16	17	49
111	Gavriloe Ion I. N.	-	-	-	-	X	-	-	-
112	Grigore Ilie	-	-	-	-	X	-	-	-
113	Irimei Ilie	-	-	-	-	X	-	-	-
114	Câmpan Dumitru	-	-	-	-	-	X	-	-
115	Câmpan Iacob	-	-	-	-	X	-	-	-
116	Petri Ioil	-	-	-	-	X	-	-	-
117	Petri Gavrilă	-	-	-	-	-	X	-	-
118	Gavriloe Ion I. Ios.	-	-	-	-	X	-	-	-
119	Cira Todor	-	-	-	-	-	X	1	6
120	Parasca Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
121	Parasca Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
122	Someșan Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
123	Ilie Anchidim	-	-	-	-	X	-	-	-
124	Ilie George	-	X	-	-	-	-	-	-
125	Ilie Nechita	-	-	-	-	X	-	-	-
126	Cifor Alexa	-	-	-	-	X	-	-	-
127	Mocodean George	-	-	-	-	X	-	-	-
128	Vălean George	-	-	-	-	X	-	-	-
129	Cira Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
130	Cira Larion	-	-	-	-	-	X	-	-
131	Cira Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-
132	Cira Panfir	-	-	-	-	X	-	-	-
133	Nastace Anton	-	-	-	-	-	X	-	-
134	Nastace Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
135	Moldovan Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
136	Turda Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
137	Cira Anchidim	-	-	X	-	-	-	-	-
138	Cira Anton	-	-	-	-	-	X	-	-
139	Cira David	-	-	-	-	X	-	-	-
140	Dedea Ilie	-	-	-	X	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 4+5		2	8	5	6	97	22	18	55
141	Cosmi Nicolae	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din comuna Hordou care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

142	Miron Vartolomei	-	-	-	-	X	-	-	-
143	Cira Artene	-	-	-	-	X	-	-	-
144	Miron Grigore	-	-	-	-	-	X	1	2
145	Sandu Iftene	-	X	-	-	-	-	-	-
146	Ștefan Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
147	Moldovan Dumitru	-	-	-	-	X	-	-	-
148	Zăgreaan Todor	-	-	-	X	-	-	-	-
149	Greasin Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
150	Nechiti Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
151	Cihăran Dumitru	-	-	-	-	X	-	-	-
152	Cihăran Gavrilă	-	-	-	-	-	X	-	-
153	Cihăran Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
154	Gavrilă Ion	-	-	-	-	X	-	-	-
155	Cira Pantilimon	-	-	-	-	X	-	-	-
156	Pavelea Dumitru	-	-	X	-	-	-	-	-
157	Pavelea Todor	-	-	-	-	X	-	-	-
158	Ștefan Artene	-	-	-	-	X	-	-	-
159	Ștefan Gavrilă	-	-	-	-	X	-	-	-
160	Zăgreaan Macedon	-	X	-	-	-	-	-	-
161	Petri George	-	-	-	-	X	-	-	-
162	Petri Dumitru	-	-	-	-	X	-	-	-
163	Zăgreaan Ion	-	-	-	X	-	-	-	-
164	Andrieș George	-	-	-	-	X	-	-	-
165	Niculae Vasile	-	-	-	X	-	-	-	-
166	Dănilă Iacob	-	X	-	-	-	-	1	5
167	Cleja Cleja	-	-	-	-	-	X	1	1
168	Greasin Vasile	-	-	-	-	X	-	-	-
169	Cifor Conon	-	-	-	-	X	-	-	-
170	Ciheran Larion	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 5+6		2	11	6	9	117	25	21	63
171	Sandu Nicolae	-	-	-	-	-	X	-	-
172	Sandu Iftene	-	-	-	X	-	-	-	-
173	Ștefan Ioachim	-	-	-	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 6+7		2	11	6	10	118	26	21	63
TOTAL GENERAL		173						21	63

Concluzii privind locuitorii din comuna Hordou participanți la Primul Război Mondial conform statisticii ASTRA

Conform statisticii care a fost realizată de Societatea „ASTRA” din Sibiu la câțiva ani după terminarea războiului, Tabelul Nominal cu toți combatanții care au participat la Primul Război Mondial din localitatea Hordou a fost întocmit de către secretarul cercual Isidor Bodescu (același care s-a ocupat și de lista de la Salva) la data de 12 februarie 1922.

În anii Primului Război Mondial (1914-1918) au fost mobilizați în Armata austro-ungară 173 de bărbați din localitatea Hordou.

Totalitatea combatanților au fost plugari în număr de 167, 1 muncitor și 5 zileri.

Din totalul de 173 de bărbați:

- au murit pe câmpul de luptă: 2.
- morți în temniță, în pibegie, în spital, în urma bolilor și rănilor: 11.
- au fost dați dispăruți: 26.

În urma lor au rămas:

- 21 văduve
- 63 de orfani.

S-au întors acasă:

- Deplin sănătoși: 118.
- Invalizi: 6.
- Răniți, bolnavi, dar deveniți sănătoși: 10.

Din punct de vedere al gradelor militare avem următoarea situație:

- Soldați: 166
- Caporali: 6
- Sergenți: 1

Din această comună nu fost nici un combatant decorat.

FAMILII DE PREOȚI GRECO-CATOLICI DIN ȚARA NĂSĂUDULUI 1700-1948

DR. ELISABETA SCURTU¹

Familia Coșbuc din Hordou

Originea și istoria acestei familii a atras atenția mai multor cercetători datorită prestigiului poetului George Coșbuc, cea mai recentă și amplă lucrare dedicată și familiei poetului aparține biografului Lucian Valea care s-a preocupat aparte și de ramura preoțească a acestui neam².

Conform surselor, primul preot a fost Nelevaica amintit în conscripția din 1733 unde se precizează că a fost hirotonit de episcopul Dosoftei al Maramureșului și acceptat la greco-catolicism de episcopul Giurgiu Patachi și care slujea alături de fiul său „Grigore al lui Nelevaica” hirotonit de același episcop ortodox și acceptat la unire în timpul episcopului Klein. Avera lor era formată din șase boi, două vaci, 80 de oi, un cal, patru porci, 10 stupi, pământurile parohiale fiind de asemenea folosite de preoți³. La preoție a urmat Casian, fiul lui Grigore⁴ care a avut doi fii, Ionică și Larion, ultimul dintre ei fiind, de asemenea, preot⁵.

Nu se știe data exactă la care Larion și-a început preoția, matricolele fiind distruse. Cert este că a renunțat la parohie în favoarea fiului său Anton, așa după cum se menționează într-o circulară din 9 ianuarie 1838: „parohii cei de bătrânețe oprîți (...) au jumătate din venitul parohiei, ceea ce parohului Larion Coșbuc din Hordou și Ioan Avacom din Telciu nu li se cuvine, deoarece ei din voința lor s-au lăsat de preoție ca să o ocupe feciorii lor”⁶. Larion a murit în 1845, la 81 de ani, iar în Hordou a continuat să slujească fiul său.

După studiile elementare urmate în localitate, Anton Coșbuc și-a continuat învățătura la Blaj, la Seminarul Teologic. În jurul anului 1815 s-a căsătorit cu Anghelina, fiică de preot, începându-și slujirea în Hordou în 1824⁷, dar de-a lungul vieții a activat și în alte sate năsău-

¹ Acest articol face parte din lucrarea intitulată *Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948*, Cluj-Napoca, Editura Mega, pp. 150-165. Mulțumim autoarei pentru bunăvoința arătată în publicarea acestui fragment din lucrare.

² Dintre lucrările referitoare la istoria familiei Coșbuc amintim: Sandu Manoliu, *Obârșia și spița neamului Coșbuc*, în „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc”, Năsăud, 1903; Virgil Șotropa, *Obârșia familiei Coșbuc*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1924, nr.5; Lucian Valea, *Despre neamul lui George Coșbuc* în „Ramuri”, Craiova, Anul 42, 1942, nr. 5; Idem, *Pe urmele lui George Coșbuc*, București, Editura Sport Turism, 1986; Idem, *Viața lui George Coșbuc*, vol. 5, Limes, 2012.

³ Virgil Șotropa, *Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733...*, p. 21.

⁴ Lucian Valea, *Viața lui George Coșbuc...*, p. 82.

⁵ *Ibidem*, p. 83.

⁶ Vasile Bichigean, *Material documentar*, în AS, nr. 17, Năsăud, 1933, p. 249.

⁷ ANBN, fond Vicariatul Rodnei, dosar 285, ff. 39-40.

DR. ELISABETA SCURTU

dene. În anul 1835 a slujit în biserica greco-catolică din Parva, iar în același an a fost menționat alături de tatăl său într-o ordonanță vicarială¹. În 31 decembrie 1849, vicarul Macedon Pop l-a muștrat aspru pentru scrisul neîngrijit din corespondența purtată cu Vicariatul², prin urmare toate scrisorile au fost scrise de la această dată de Sebastian Coșbuc.

Anton Coșbuc și Angelina, născută Pop, ce provenea dintr-o familie de preoți (vezi Familia Pop din Feldru), au avut patru copii. Prima fată, Nastasia, s-a căsătorit cu Ion Terente, diacon în Romuli; Fica, născută în 1830, s-a măritat cu Ion Ionașcu care era învățător în Telciu, Sebastian căsătorit cu Maria Avacom din Telciu și Clement a fost cantor în biserica din satul natal³.

Anton Coșbuc s-a remarcat ca preot harnic și sârguincios, slujind în diferite perioade în Hordou, Parva, Rebra și Runcu Salvei. Chiar în luna mai, în anul morții sale, preotul amintea despre munca istovitoare și se mândrea cu cei doi fii ai săi, unul preot în Salva, celălalt cantor în Hordou⁴. A slujit 56 de ani, iar ultima semnătură din matricolele Hordoului este în 26 octombrie 1871, Anton Coșbuc murind câteva zile mai târziu, în vârstă de 84 de ani⁵. Fiul său, Sebastian, anunța Vicariatul că, în „1 noiembrie când la 11 ore ante amiază, a binevoit Creatorul a chema în turma sa cerească pe unul dintre cei mai bătrâni preoți, onoratul domn Anton din Hordou”⁶. Născută în 18 iunie 1795, Anghelina Coșbuc a murit mult mai devreme de „boală de apă”, în 20 mai 1858, tot în Hordou.

Următorul preot din această familie a fost Sebastian Coșbuc. S-a născut în Hordou în 23 aprilie/5 mai 1818. După studiile urmate la Școala Normală din Năsăud a învățat la Seminarul Teologic de la Blaj. A slujit pe lângă tatăl său în Hordou, pregătindu-i-se parohia înainte de a se căsători și de a fi hirotonit. A fost ordonat, în 27 septembrie 1843 la Cluj, prin episcopul Ioan Lemeni⁷. Căsătoria a avut loc în 17 septembrie 1843, mireasa Maria Avacom, făcând și ea parte dintr-o familie de preoți din Telciu, fiica preotului Luca Avacom și nepoata vicarului Ioan Marian. Matricula cununaților din parohia Hordou menționează în dreptul lor, simplu: „Coșbuc Sebastian-candidat de preot cu Maria Luca Avacom, jună”⁸.

Sebastian Coșbuc și-a început slujirea în biserica greco-catolică din Runc, preoțind la un moment dat și în Bichigiu, unde preotul local, Vasile Dolha, era suspendat. Aici a intrat într-un conflict destul de supărător. Neavând parte de beneficiile temporare, preotul hordouan a cerut Vicariatului Rodnei să intervină împotriva preotului Dolha care refuza să îi plătească contravaloarea a jumătate din fânul cosit în 1857 pe porția canonică din Bichigiu⁹. Din corespondența păstrată putem urmări șirul acestei neînțelegeri. Preotul pârât, deși se considera nevinovat de acuzele aduse, în 12 decembrie 1857, a fost obligat să-i plătească 15 fl.

¹Ștefan Buzilă, *Protopopii și vicarii Năsăudului*, în AS, nr. 27, Năsăud, 1940, p. 287.

²Virgil Șotropa, *Acte, corespondențe și ordonanțe vicariale*, în AS, nr. 20, Năsăud, 1936, pp. 279-280.

³Lucian Valea, *op.cit.*, p. 88.

⁴ANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 285, ff. 39-40.

⁵Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 359, f. 53.

⁶Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 285, f. 78.

⁷*Ibidem*, dosar 121, f. 81.

⁸Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1339, fila 40.

⁹Simion Retegan, *Satele năsăudene la mijlocul secolului al XIX-lea. Mărturii documentare*, Accent, 2002, pp. 249-250

FAMILIA COȘBUC DIN HORDOU

lui Sebastian Coșbuc¹, decizie întărită și în 15 mai 1858, cu precizarea că dacă nu își va achita datoria în termen de opt zile va fi suspendat din nou².

Preotul Sebastian Coșbuc și soția Maria.
(ANBN, fond Anton Coșbuc)

Între ianuarie 1858 și aprilie 1865, Sebastian Coșbuc s-a întors împreună cu familia în Hordou, iar după moartea preotului Petru Pavelia din Salva, petrecută în 25 mai 1863³, a venit în această parohie, slujind până la sfârșitul anului 1871. După moartea lui Anton Coșbuc, Sebastian s-a întors în satul natal, nu înainte de a se asigura că parohia Salva va fi încredințată ginerelui său. Aceste demersuri au fost întărite chiar și de reprezentanții comunei care, printr-o scrisoare din 17 decembrie 1871, au cerut numirea lui Ioan Catone, ginerele fostului preot plecat în Hordou⁴. O zi mai târziu Sebastian Coșbuc și-a anunțat demisia⁵.

Vicarul Grigore Moisil, printr-o scrisoare, din 20 decembrie 1871, a motivat situația în favoarea numirii lui Sebastian Coșbuc ca paroh în satul natal, axându-se pe argumente materiale. Acesta deținea acolo casă cu anexe, o moară și pământ. Un alt motiv era starea precară de sănătate a preotului, căruia urma să-i fie mai ușor să slujească într-o parohie mică, precum cea a Hordoului⁶. Tot vicarul l-a susținut și pe Ioan Catone în parohia Salva, (satul

¹*Ibidem*, p. 253.

²*Ibidem*, p. 254.

³ANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1078, ff. 25-26.

⁴Simion Retegan, *op.cit.*, pp. 254-255.

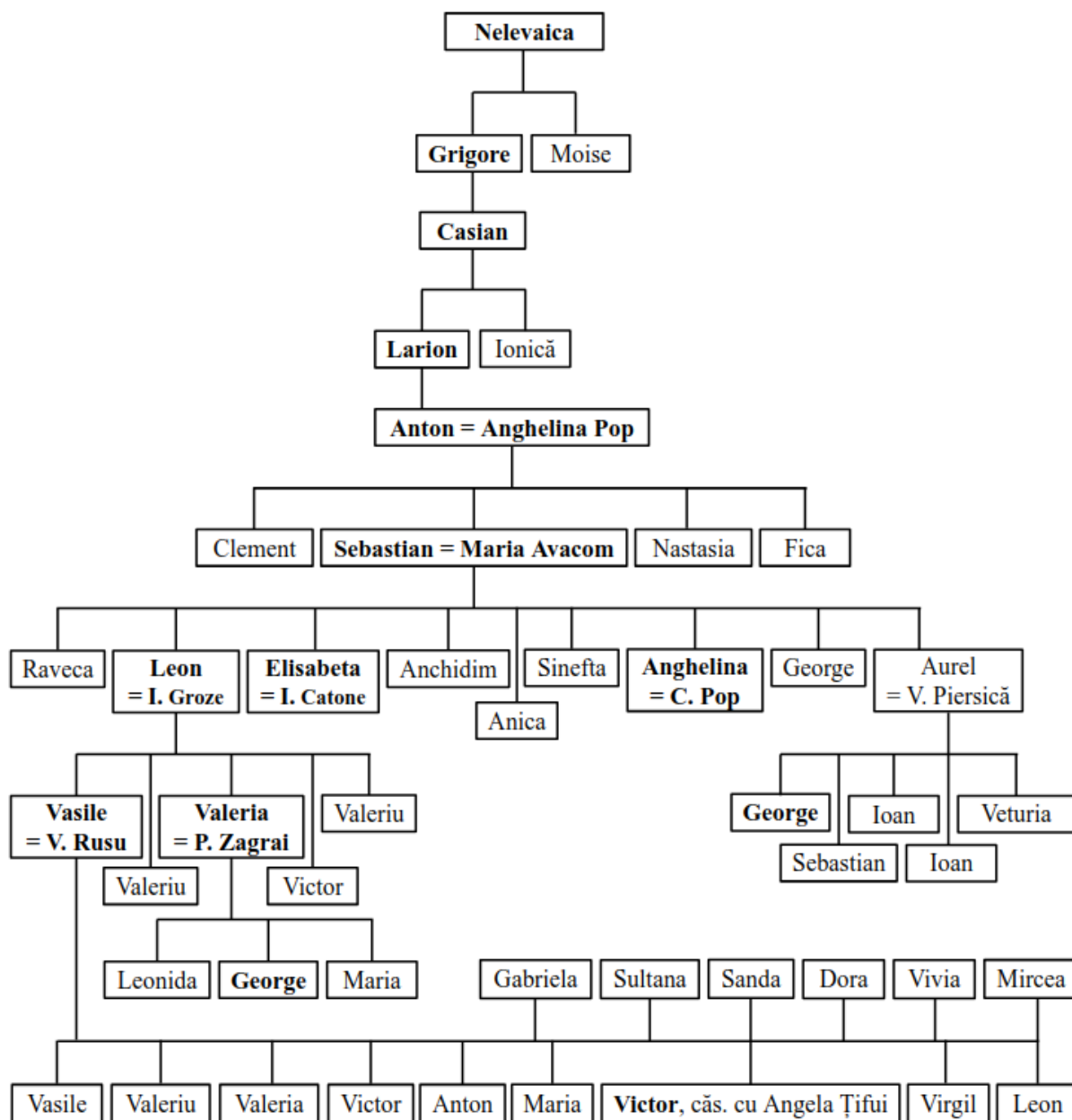
⁵*Ibidem*, pp. 256-257.

⁶*Ibidem*, pp. 259-260

DR. ELISABETA SCURTU

natal, de altfel), mizând tot pe considerente materiale¹. Cererea celor doi preoți a fost îndeplinită în 30 decembrie 1871.

Revenind în Hordou, preotul Sebastian a slujit ajutat uneori de ginerii săi, Constantin Pop și Ioan Catone, sau preotul Ion Pop Telcianul până în mai 1897. A murit de bătrânețe în 7 iunie 1900, la 82 de ani.

Sebastian Coșbuc și Maria au avut nouă copii. Raveca s-a născut în 1845, în 15-18 februarie 1863, s-a căsătorit la 16 ani cu Iftene Stugnariu, notar în Hordou, apoi în Telciu. A murit la vârsta de 28 de ani, în 1873, răpusă de holeră. Al doilea fiu, Leon, s-a născut în 13

¹*Ibidem*, p. 258.

FAMILIA COȘBUC DIN HORDOU

iulie¹ și s-a căsătorit cu Ioana Groze, fiica preotului Alexandru Groze din Sebeș - asupra familiei sale vom reveni. În 31 martie 1849 s-a născut Elisabeta, căsătorită mai târziu cu Ioan Catone, preot în Salva. Anchidim, s-a născut în 27 iunie 1852, mort de mic; Anica, născută în 3 iunie 1854, moartă în 7 iulie de cori; Sinefta, născută în 18 februarie 1855, moartă de mică; Angelina, născută în 8 octombrie 1858, care s-a căsătorit cu preotul Constantin Pop, George, marele poet, născut în 8/20 septembrie 1866 și Aurel, născut în 12 decembrie 1869².

Dintre urmașii preotului Sebastian Coșbuc s-au ridicat mai mulți preoți: fiul Leon a slujit în Leșu, apoi două fete au fost căsătorite cu preoți, Elisabeta, măritată cu preotul Ioan Catone, și Angelina cu preotul Constantin Pop, iar unul dintre feciorii lui Aurel, George Coșbuc, a fost și el preot.

Înainte de a vorbi mai în detaliu despre viața și slujirea lui Leon Coșbuc, zăbovim asupra celor doi gineri preoți.

Preotul Ioan Catone s-a născut în Salva în 18 februarie 1844, fiind hirotonit în 28 decembrie 1871 la Blaj, prin episcopul Ioan Vancea³. În matricolele parohiei greco-catolice din Salva, păstrate doar de la începutul anului 1858, numele Catone nu este întâlnit până la data de 29 octombrie 1871, când tânărul Ioan Catone de 28 de ani, feciorul lui Cifor Gaftone și Maria, s-a însurat cu Elisabeta Coșbuc de 21 de ani, fata parohului Sebastian Coșbuc⁴. Căsătoria a fost oficiată de vicarul Grigore Moisil. Nu știm perioada exactă în care tânărul a ales să se semneze Catone în loc de Gaftone, cert este că în Salva doar el a purtat acest nume, ceilalți frați ai lui au păstrat celălalt nume.

După stabilirea în satul natal, a slujit ca preot timp de 18 ani și a crescut, alături de soția sa Elisabeta, mai mulți copii. Primul copil a fost Lucreția, născută în 3 noiembrie 1872⁵, naș de botez fiind profesorul Leon Pavelea cu soția sa Ludovica. Copila a murit în vârstă de 10 ani de aprindere⁶. Valeriu, născut în 1 ianuarie 1874⁷; Ioan, în 1 ianuarie 1875⁸; Vasile, născut în 11 februarie 1879⁹; Iulius, născut în 24 noiembrie 1880¹⁰ și decedat după puțină vreme. În 1881 s-a născut prematur un alt băiat pe care l-au numit tot Iulius, dar a murit după naștere¹¹, iar în 1 septembrie 1883 a mai murit unul dintre copii¹². Maria, s-a născut în 12 octombrie 1883¹³, iar în 19 septembrie 1890, în familie s-a mai născut un băiat pe care l-au numit Sebastian¹⁴, după numele bunicului din Hordou.

¹Lucian Valea, *op.cit.*, p. 94.

²*Ibidem*, p. 95.

³ANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 369, f. 108.

⁴Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 273, ff. 26-27.

⁵*Ibidem*, registrul 1071, ff. 107-108.

⁶*Ibidem*, registrul 1072, ff. 93-94.

⁷*Ibidem*, registrul 1071, ff. 138-139.

⁸*Ibidem*, ff. 118-119.

⁹*Ibidem*, ff. 129-130.

¹⁰*Ibidem*, ff. 146-147.

¹¹*Ibidem*, registrul 1072, ff. 93-94.

¹²*Ibidem*, ff. 106-107.

¹³*Ibidem*, ff. 17-18.

¹⁴*Ibidem*, ff. 53-54.

DR. ELISABETA SCURTU

Ioan Catone a murit în 8 aprilie 1890, la 46 de ani, de paralizie de creier, slujba de înmormântare fiind oficiată de preoții Ioan Rusu și Nicolau Togan¹. A fost îngropat în cimitirul greco-catolic vechi de la Poarta Turnului din Salva. După patru ani, în 2 noiembrie, a murit și ultimul său fiu².

Dintre copiii care au supraviețuit, știm că Maria s-a căsătorit cu învățătorul Neculai Pop din Gersa (Rebrîșoara) și trei băieți: Ioan, căsătorit cu Floare Bodescu în 6 februarie 1899, având nași de cununie pe poetul George Coșbuc, suplinit însă de fratele său Aureliu Coșbuc³, Vasile, căsătorit cu Nastasia și Valeriu căsătorit cu Maria Pop, au rămas agricultori în satul natal. În 18 mai 1909 a murit și Elisabeta Catone, la 61 de ani, fiind răpusă de tuse⁴. A fost înmormântată în cimitirul bisericesc.

Preotul Constantin Pop și soția Angelina, născută Coșbuc.
(ANBN, fond Anton Coșbuc)

¹*Ibidem*, ff. 121-122.

²*Ibidem*, ff. 137-138.

³*Ibidem*, registrul 1077, ff. 32-33.

⁴*Ibidem*, registrul 1073, ff. 155-156.

FAMILIA COȘBUC DIN HORDOU

Celălalt ginere preot a fost Constantin Pop, născut în 1856. A fost căsătorit cu Angelina Coșbuc, născută în 8 octombrie 1858¹. Aceasta din urmă a urmat cursurile Școlii de Fete din Năsăud. Certificatul de moralitate eliberat, în 20 iulie 1882, în vederea căsătoriei sale cu Constantin Pop menționează că „Angelina Coșbuc, fiica legitimă a parohului din Hordou, onoratului Sebastian Coșbuc, a cercat Școala de fete din Năsăud și întru atâta s-a calificat de a putea fi consoarta a unui preot, după spiritul timpului prezent, a arătat o purtare morală exemplară și în treaba economică casnică a dovedit pricepere destulă. Ceea ce se întărește, după cea mai bună știință și conștiință”². După căsătorie, cuplul s-a stabilit în Hordou, tânărul preot slujind alături de socrul său, din noiembrie 1882 până în iunie 1884. De aici a fost transferat la Herina, unde a rămas până în vara anului 1892. În mai 1892, alături de alți 33 de reprezentanți bistrițeni, a făcut parte din delegația formată din 300 de membri care s-au deplasat la Viena pentru a înainta Memorandumul împăratului Franz Josef. Din această cauză a fost închis în 1894 timp de un an. După eliberare, familia s-a stabilit definitiv în parohia Feldru, în iunie 1895, unde a slujit până la moartea sa, petrecută în primăvara anului 1907.

Angelina și Constantin Pop nu au avut copii.

Aurel Coșbuc a fost ultimul copil al preotului Sebastian Coșbuc. S-a căsătorit cu Victoria Piersică din Leșu, dar a rămas în satul natal unde a fost colector de taxe. A avut cinci copii: George, care a ajuns preot, Sebastian și Ioan, care au rămas economi în sat, un alt copil Ioan, care a murit de mic și Veturia, căsătorită cu Sebastian Câmpan³.

Preotul George Coșbuc s-a născut în 22 octombrie 1894, în Hordou. După hirotonire a trecut prin mai multe parohii, mutat din loc în loc, datorită deselor sale excese, fiind unul din preoții problemă ai Vicariatului.

Și-a început preoția în Hordou, însă a fost mutat în Parva, unde a slujit din 8 februarie 1921 până în 13 mai 1922, apoi în Hordou, din 13 mai 1922 până în octombrie 1926. În octombrie 1926 a fost propus în Maieru⁴ și din nou în Parva. O lună mai târziu senatul bisericii din Parva refuza propunerea ca în parohia lor să fie numit George Coșbuc⁵. Dispus în parohie chiar și peste dorința mai multor săteni, în 4 iulie 1931, Toader Buhai, senator bisericesc, anunța Vicariatul că preotul lipsește de multe ori din parohie, bea foarte mult, la fel ca în ziua de 13 iunie când a băut până seara la cooperativa de consum din Rebra cu factorul poștal de la Năsăud, apoi a început să bată calul unui sătean voind să-l învețe să tragă⁶. Deși chiar în acel moment a venit în comună și vicarul să facă inspecția școlii, acesta, după spusele săteanului, n-a intervenit, iar preotul și-a continuat petrecerea până seara⁷. În aceeași lună, în data de 9, același sătean a cerut să aibă loc o anchetă, condusă însă de un delegat de la Gherla, pentru că vicarul Titus Mălai n-a venit să soluționeze problema din cauză că cei doi erau prieteni și făceau politică, cu un an în urmă fiind „candidați pe aceeași

¹O altă dată este 4 noiembrie 1862. Vezi Simion Retegan, *op.cit.*, p. 267, nota.1.

²Simion Retegan, *op.cit.*, pp. 166-167.

³Lucian Valea, *op.cit.*, p. 95.

⁴ANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 1286, f. 11.

⁵*Ibidem*, f. 14.

⁶*Ibidem*, dosar 1330, f. 9.

⁷*Ibidem*.

DR. ELISABETA SCURTU

listă”¹. Mai mult, preotul nu-și făcea slujirea și lipsea foarte mult din parohie, demoraliza poporul prin purtarea sa, iar în ajunul Bobotezei când a umblat cu crucea s-a îmbătat în așa măsură, încât a spart farfuriile din casa lui Ilie Ordace, fiind scos cu forța din casă pentru a se evita bătaia cu unul dintre feciorii săteanului. Îi plăcea să bea în cârciumă și se bătea, petrecea la nunți și consuma toată noaptea alcool, iar a doua zi slujea beat la biserică, nu catehiza niciodată și era întovărășit de o femeie cu care trăia în concubinaj².

În luna următoare, Consistoriul l-a avertizat că era pasibil de sancțiuni canonice³. În 1942 a fost dispus în Ruginoasa, iar pentru că preotul a tot amânat momentul instalării, Episcopia a fost silită să-l amenințe din nou cu suspendarea⁴. În 1945 administra în Tiha Bârgăului unde a continuat să chefuiască în crâșma satului, să joace cărți, să danseze cu femei cu moravuri ușoare, să înjure chiar cele sfinte și să se certe. Culmea era că femeia cu care trăia în concubinaj de multă vreme, îl urma peste tot, participând împreună la mai multe nunți și botezuri în calitate de nași⁵. Nu-i mai acordăm atenție acestui preot (oricum ne-am apropiat de anul 1948 și nu mai avem surse), ci ne îndreptăm spre un alt vlăstar preoțesc al familiei Coșbuc.

După stingerea preotului Anton Mălai, în parohia Leșu nu s-a așezat nici un preot titular. Emanuel Calina a slujit cinci ani, din 1862 până în 1864 a preoțit Iacob Candale, urmat de Ioan Chita vreme de șapte ani, Iosif Bal și apoi din nou Iacob Candale, din 1871 până în 1873. Această instabilitate i-a deranjat pe enoriașii din localitate care, printr-o scrisoare din 3 mai 1873, cereau vicarului năsăudean să facă demersuri la Episcopia din Gherla pentru numirea unui slujitor căruia se obligau ca, în locul obișnuitei mierțe și zile de lucru să i se acorde o remunerație de 80 de fl. anual⁶. În acest sens vicarul l-a recomandat Episcopiei pe tânărul Leon Coșbuc, fiul lui Sebastian Coșbuc. Mai târziu, credincioșii au stabilit să plătească pentru salariul acestuia 100 de fl. anual⁷. Leon, născut în 13 iulie în 1847, nici nu era căsătorit încă, evenimentul având loc, probabil și sub presiunea numirii sale ca paroh în Leșu, în 9 noiembrie 1873. S-a căsătorit cu Ioana Groze, fata preotului Alexandru Groze din Sebiș, cununia având loc în Maieru, în biserica păstorită de fratele miresei, Vasile Groze⁸. Nașii au fost Ioan Catone, cumnatul mirelui și paroh în Salva, și preotul Augustin Graur. A fost hirotonit în 28 decembrie 1873, la Gherla⁹.

Interesantă este și istoria familiei miresei. Tatăl ei, preotul Alexandru Groze, apare consemnat în matricolele parohiei Sebiș din 1 ianuarie 1867. Cuplul Alexandru și Todossia Groze au avut opt copii. Ion, s-a născut în 1836 și a fost cantor bisericesc, însă a murit la numai 28 de ani¹⁰. Vasile Groze s-a născut în 1837. Din noiembrie 1866, împreună cu soția sa

¹*Ibidem*, ff. 10-11.

²*Ibidem*.

³*Ibidem*, f.12.

⁴*Ibidem*, dosar 1440, f. 5.

⁵*Ibidem*, dosar 1468, f. 4.

⁶Simion Retegan, *op.cit.*, pp. 261-263.

⁷*Ibidem*, pp. 263-266.

⁸ANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 601, ff. 16-17.

⁹Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 353, f. 82.

¹⁰Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1106, ff. 56-57.

FAMILIA COȘBUC DIN HORDOU

Sanfira, s-a mutat în Maieru, unde a fost numit preot administrator. Aici li s-au născut Ioan¹, Valeriu Victor², Sanfira³, Iuliana⁴, Vasile⁵ și Dominic⁶. Toți copiii amintiți au murit în primul an de viață, excepție face Valeriu, care a murit în vârstă de nouă ani. Naș de botez le-a fost contele Dominic Zichi. În 15 decembrie 1895, la 58 de ani, preotul Vasile sau Basiliu cum s-a semnat în matricole, a murit din cauza unor complicații la stomac⁷. Cu această ocazie aflăm că singurul urmaș în viață era Ieronim, fiul său, care a slujit la altarul bisericii greco-catolice din Maieru din 1900. Tatăl său, preotul Vasile Groze, a slujit în localitate din 1866 până în anul morții sale, 1895.

Preotul Ieronim Groze

În 19 noiembrie 1866, Mihăilă Groze s-a căsătorit cu Todosia Olteanu⁸, dar mariajul nu a durat prea mult, fără să știm din ce cauze; după doi ani băiatul popii din Sebeș s-a căsă-

¹*Ibidem*, registrul 594, ff. 18-19; registrul 605, ff. 96-97.

²*Ibidem*, f. 1.

³*Ibidem*, registrul 606, ff. 1-2.

⁴*Ibidem*, registrul 594, ff. 51-52.

⁵*Ibidem*, ff. 101-102.

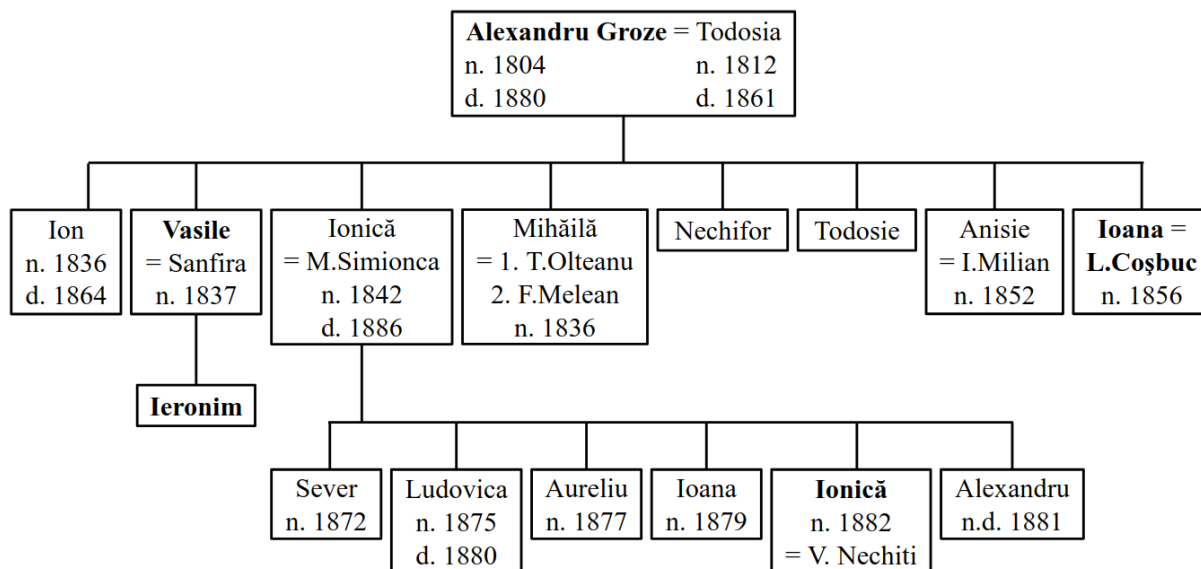
⁶*Ibidem*, ff. 70-71.

⁷*Ibidem*, dosar 607, ff. 93-94.

⁸ANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 1106, ff. 92-93.

DR. ELISABETA SCURTU

torit cu Floarea Melean de 20 de ani¹. Celor doi li s-au născut două fete, Maria, născută în 2 august 1869², care s-a căsătorit cu Ignat Melianu³ și Ludovica, ce a trăit numai doi ani⁴. Una dintre fetele preotului Alexandru, Anisia, s-a măritat la 15 ani cu Ioan Milian, în 2 februarie 1867⁵. Ionică Groze, care era cantor la biserică și notarul satului, s-a însurat la 28 de ani cu Maria Nastasia Simionca de 16 ani⁶, primul copil li s-a născut după doi ani de căsnicie, Sever⁷, a urmat apoi Ludovica⁸, Aureliu⁹, Ioana¹⁰, Ionică¹¹ și Alexandru, care a murit la câteva zile după naștere¹². Cantorul Ionică sau Ionichiu, cum apare în unele însemnări, a murit la 45 de ani după ce a avut grave probleme de sănătate mintală¹³ și a fost înmormântat în grădina proprie. Dintre fiii acestuia ne reține atenția băiatul care i-a purtat numele, Ioanichiu. S-a născut în Sebeș la 26 august 1882, după studii a ajuns teolog și s-a căsătorit cu Valeria Nechiti¹⁴, au avut împreună cinci copii. Ioanichiu Groze a slujit în satul natal din 22 octombrie 1906 până în octombrie 1916.

Schia genealogică a familiei Groze din Sebeș

¹*Ibidem*, ff. 96-97.

²*Ibidem*, registrul 1107, ff. 5-6.

³*Ibidem*, registrul 1112, ff. 16-17.

⁴*Ibidem*, registrul 1107, ff. 11-12; registrul 1114, ff. 6-7.

⁵*Ibidem*, registrul 1106, ff. 93-94.

⁶*Ibidem*, ff. 100-101.

⁷*Ibidem*, registrul 1107, ff. 12-13.

⁸*Ibidem*, ff. 19-20. Decedată în 10 decembrie 1880. Registrul 1114, ff. 17-18.

⁹*Ibidem*, ff. 24-25.

¹⁰*Ibidem*, ff. 39-40.

¹¹*Ibidem*, registrul 1108, ff. 6-7.

¹²*Ibidem*, registrul 1114, ff. 19-20.

¹³*Ibidem*, ff. 31-32.

¹⁴*Ibidem*, registrul 1112, ff. 34-35.

FAMILIA COȘBUC DIN HORDOU

Despre trei din copiii preotului Alexandru Groze nu știm aproape nimic. Probabil s-au căsătorit în altă localitate și așa li s-a pierdut urma din matricolele Sebeșului, așa cum este cazul Ioanei care s-a măritat în 9 noiembrie 1873¹, în Maieru, cu Leon Coșbuc din Hordou, apoi preot în Leșu.

Rămas văduv aproape 20 de ani, după ce preteasa Todosia a murit în 1861, la numai 45 de ani², preotul Sebeșului a murit în 25 mai 1880³, la 76 de ani. A slujit 20 de ani în localitate, mai exact din ianuarie 1860 până în mai 1880.

Revenind la cumnatul preotului Vasile Groze, preotul Leon Coșbuc, prima semnătură în matricolele Leșului o întâlnim în 24 mai 1874. Înainte de această dată s-a iscălit pentru câteva luni în Rebrîșoara, cât preotul local a fost suspendat pentru anumite abateri. Slujirea sa în această localitate a fost marcată de frământările și agitațiile care erau între credincioși din mai multe pricini. Deși avea poruncă de la Vicariat să slujească în amândouă biserici cu prilejul sărbătorilor de Paște, sătenii aparținători de biserică din sat l-au amenințat și nu i-au dat voie să intre în lăcaș⁴. După ce a sfârșit cele trei luni de administrare, a continuat să slujească în Leșu timp de 31 de ani, în perioada cuprinsă între mai 1874 și ianuarie 1905.

În picioare de la stânga la dreapta: Vasile Coșbuc, preot în Parva, Leon Coșbuc, preot în Leșu, Pantelimon Zagrai, preot în Bistrița Bârgăului. Șezând: Valeria, născută Rusu, soția lui Vasile Coșbuc, Ioana, născută Groze, soția lui Leon Coșbuc și Valeria, născută Coșbuc, soția lui Pantelimon Zagrai.

(Fotografie realizată la casa parohială din Leșu între 1907-1909, ANBN, fond Anton Coșbuc).

¹*Ibidem*, registrul 601, ff. 16-17.

²*Ibidem*, registrul 1106, ff. 46-47.

³*Ibidem*, registrul 1114, ff. 17-18.

⁴*Ibidem*, fond Vicariatul Rodnei, dosar 335, f. 106 v-r.

DR. ELISABETA SCURTU

Leon Coșbuc și Ioana Groze au avut împreună pe Vasile, Valeriu, decedat în timpul studenției, Valeria, Victor, decedat de tânăr, și încă un Valeriu.¹ Dintre aceștia, îl avem în vedere pe Vasile și căsnicia Valeriei cu preotul Pantelimon Zagrai despre care am vorbit în genealogia familiei Zagrai.

Preotul Vasile Coșbuc s-a născut în Leșu, în 27 ianuarie 1879, a urmat 8 clase de maturitate și patru ani de Seminar la Gherla, fiind hirotonit în 1904. În același an, în 14 februarie 1904, s-a căsătorit cu Valeria Rusu, fiica preotului Iacob Rusu din Mureșenii Bârgăului, iar împreună au avut mai mulți copii: Vasile, Valeriu, Valeria, Victor, Anton, Maria, Victor, Virgil, Leon, Gabriela, Sultana, Sanda, Dora, Vivia și Mircea². Patru dintre ei au murit în primele zile de viață.

În 7 februarie 1937 a rămas văduv, preoteasa murind la 54 de ani. Deși a avut o viață grea cu o familie numeroasă și multe nevoi de împlinit, preotul Vasile Coșbuc a fost sârguincios în munca Bisericii, iar pentru meritele sale, în 1932, a fost ridicat la rangul de protopop onorar cu facultatea de a purta brâu roșu.

Familia preotului Vasile Coșbuc

(ANBN, fond Anton Coșbuc)

Următorul slujitor din această familie a fost Victor Coșbuc, născut în 16 noiembrie 1907. A urmat studii elementare, apoi academia teologică la Gherla, iar după căsătoria cu Angela Țiful, în 10 februarie 1916, a fost hirotonit. Și-a început slujirea din 4 martie 1934 în Mititei³, fiind apoi mutat în Tiha Bârgăului. În 1939 avea doi copii: Ovidiu, născut în noiembrie 1934 și George, născut în 1936.

¹Lucian Valea, *op.cit.*, p. 94.

²*Ibidem.*

³ANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 1409, f. 29.

CĂI DE COMUNICAȚIE ALE COMUNEI COȘNA CU TRANSILVANIA

DĂNUȚ POENARU

Trecătoarea Bârgăului

Istoricul Iulian Marțian, pionier al cercetărilor arheologice din ținutul Năsăudului, ne spune că trecătoarea Bârgăului era cunoscută încă din secolul al IX-lea, iar în secolul al X-lea a fost abandonată și baricadată datorită pecenegilor¹, care se așezară în Moldova și Muntenia și care făceau deseori incursiuni de jaf în Ardeal². Baricadarea s-a făcut prin săparea unui șanț de o adâncime și lățime apreciabilă, prevăzut cu obstacole construite din copaci, astfel încât deplasarea pe această rută să nu fie posibilă. Acest șanț se afla pe teritoriul actual al comunei Poiana Stampei. Referitor la poziționarea acestuia, documentele ne spun că se afla „în pământul cu iarbă Runcu Dornei”³, lucru confirmat de „Planul Districtului Bucovina în 72 secțiuni” unde îl găsim reprezentat și menționat „Alte Schanz desupra Runk” care, tradus, ar fi: „Șanțul vechi de deasupra Runcului”⁴.

Alte date despre această trecătoare nu am mai găsit până în secolul al XVI-lea (1557), când domnul Moldovei, Alexandru Lăpușneanu, trimite o scrisoare „pârgarilor” (consilierilor) din Bistrița, în care pomenește de întreținerea drumurilor prin Munții Suhard și Bârgău („vias per alpes et montes Zuhard et Borgow... curare et preparare facere”). Într-o altă epistolă, adresată senatului bistrițean, se spune că ei controlează atât drumul Rodnei, cât și al Bârgăului⁵.

În perioada anilor 1689-1698 aflăm știri despre paznicii pasului Dorna-Bârgău („cutodiae passum ex Dorna ad Borghou”), iar în 1737, dintr-un raport, aflăm că până nu se topește zăpada nu este pericol de invazie și că ambele drumuri erau controlate de Bistrița⁶.

Revenim acum la perioada imediat următoare după anexare și vom discuta despre conținutul aceluși raport încheiat în septembrie 1781, în urma căruia s-a stabilit care dintre cele două trecători urma să se facă carosabilă, prezentând totodată și argumentele care au dus la acea decizie. În acest „raport asupra Bucovinei” se arată că trecătoarea Bârgăului se poate construi mult mai ușor întrucât „atinge posibilitatea de a-l putea întrebuința în timpul iernii” și că „dacă suirea cea precipisă de la carantina Rodnei până la Cucureasa ar fi împreu-

¹ Pecenegi = popor migrator din familia populației turce care s-a stabilit în Moldova și Țara Românească în secolul IX.

² Iulian Marțian, *Țara Năsăudului înainte de instituirea Regimentului de grăniceri*, Năsăud, Editura Tipografiei Cultura, 1934, p. 26.

³ Adrian Onofreiu, *Nestor Șimon – Contribuții documentare la istoria graniței năsăudene*, în „Studii și cercetări etno-culturale”, Bistrița, 2012, nr. 17, p. 271.

⁴ Ioan Iosep, Constantin-Emil Ursu, Simona Palagheanu, *Planul Districtului Bucovina în 72 secțiuni, întocmit după ridicări geometrice în anii 1773, 1774, 1775 de Departamentul Cezaro-Crăiesc al Statului Major General*, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2011, secțiunea 61.

⁵ Pavel Binder, *Din Geografia istorică a pasurilor din Carpații Orientali*, în „File de istorie”, Vol. III, Bistrița, 1974, pp. 329-330.

⁶ Idem, p. 330.

DĂNUȚ POENARU

nată cu asemenea osteneală (ar pretinde asemenea osteneală, n. a.) cu cea de la carantina cea veche a Borgoului până la Măgura Calului, totuși de la Cucureasa în sus, până la Paluta, ori până la Capul Munceilor (se referă la Munceii Înșirați, n. a.), în timpul iernii e mult mai greutăcios și de cele mai multe ori, chiar și numai pentru caii de trăsură, de tot impractic”¹.

Referitor la cheltuieli, în raport se recomanda aceeași trecătoare: „precum și speșele (cheltuielile, n. a.) ce trebuiesc la aceasta, face planul posibil, că pe la Borgou că se pot mai ușor îndeplini, pentru că:

- Coastele munților care totdeauna trebuiesc trecute la ieșirea din această țară, la Borgou sunt cele mai joase.

- În timpul iernii, drumul până peste munte e acoperit cu păduri, așa încât închis, încât nu pot sufla vânturile cele puternice să acopere cu omăt; afară de aceia, în timpul iernii și oamenii care se află pe drum, dacă li se întâmplă ceva piedici ori cazuri fatale, rumpându-li-se uneltele trăsorii, așa încât nu mai pot merge mai departe, în tot locul capătă lemne în apropiere, ca să se poată scuti pe sine și vitele ce le are cu sine, în contra tempeștilor (intemperii, n. a.) cumplite din timpul nopții.

- Totodată aici se mai poate face vreo colonizare și ridică unele ospătării, în depărate de câte ¼ și ½ oră pentru folosul călătorilor, ceea ce însă în Valea Rodnei, de la Poiana Szalmen preste Paluta până la Cucureasa nu e posibil, în genere aceste foloase și avantaje pe drumul de la Rodna nu sunt. Din contra, de la Măgura Calului până la urmele vechiului șanț (în pământul cu iarbă Runcu Dornei) e foarte bun și în tot timpul poate omul călători, și de aici încă până la Dorna, terenul nu e îngreunător”².

În documentul numit „Protocollum comissionis” încheiat în aprilie 1780 (asupra căruia o să revenim), generalul Enzenberg (gubernatorul Bucovinei), consemna: „Ocolul Câmpulungului Moldovenesc mai este acum în puteri; i s-ar putea pune de aceea în sarcină întreținerea drumului de comunicație care traversează ocolul, în măsura în care ar fi nevoie de muncă manuală”³. Tot acesta scria la 25 februarie 1786 că era proiectat „să se facă drumul de comunicație peste Borgou, care se împreună la Dorna Candreni cu cel de la Coșna (în satul actual Podu Coșnei, n. a.) și ca să se ridice un sat lângă drumul Borgoului, la Poiana Stampi, unde deja era ridicată o ospătărie”⁴.

Analizând cu atenție „Planul districtului Bucovina în 72 secțiuni”, se observă un amănunt asupra căruia voi face câteva precizări și anume: știind că la momentul întocmirii acestui Plan, ambele trecători se găseau în aceeași stare de amenajare (drumuri de picior), totuși, cei care l-au întocmit au marcat drumul trecătorii Bârgăului ca drum districtual, mai precis într-o categorie superioară față de drumul trecătorii Rodnei. Explicația pentru acest lucru ar fi aceea că desenarea propriu-zisă a Planului a fost realizată în 1778, la trei ani după încheierea cartografierii teritoriului Bucovinei, iar în acest timp se luase deja decizia care trecătoare urma să fie făcută carosabilă⁵.

¹ Adrian Onofreiu, *op. cit.*, pp. 267-268.

² Idem, p. 271.

³ Radu Grigorovici, *Un protocol important referitor la reglementarea districtului Bucovina*, în „Analele Bucovinei”, X -1, București, 2003, p. 308.

⁴ Adrian Onofreiu, *op. cit.*, p. 271.

⁵ Ioan Iosep, Constantin-Emil Ursu, Simona Palagheanu, *op. cit.*, p. 7.

CĂI DE COMUNICAȚIE ALE COMUNEI COȘNA CU TRANSILVANIA

Ruta stabilită de austrieci a fi făcut carosabilă – trecătoarea Bârgăului, s-a construit între anii 1780-1787. Pe porțiunea Câmpulung, peste Mestecăniș, Iacobeni, Vatra Dornei, Dorna Candreni, Poiana Stampei până la Măgura Calului, unde se află hotarul cu Transilvania, locuitorii acestor localități au fost obligați să participe la construcția drumului fără plată, aceasta fiind prima încălcare a privilegiilor avute¹. Din documente aflăm că drumul de la Măgura Calului până pe Valea Bârgăului, unde acesta era deja carosabil, s-a construit între anii 1812-1820: „Așa drumul Borgoului putem zice că s-a deschis numai sub Iosif II și s-a finit numai în timpul împăratului Francisc. Anume, în anul 1812, după ce s-au făcut toate pregătirile pentru clădirea unui drum solid, a fost însărcinat vice-colonelul Anton Dóczy cu conducerea lucrărilor și clădirii acestui drum, ceea ce dânsul a și făcut-o cu multă cunoștință și artă, învingând greutățile care le-a întâmpinat la muntele cel precipis al Tihuții. În anul 1820, la 14 Mai, s-a terminat acest drum și în 14 August s-a deschis și la Borgo-Mureșeni s-a consacrat cu o festivitate mare, numindu-o Drumul lui Francisc (Franzens-Strasse)”². În anul 1847 acesta era „drumul cel mai bun de piatră din toate drumurile Transilvaniei”³.

Trecătoarea Bârgăului, devenind drum carosabil, a rămas principala cale de comunicație între cele două provincii istorice. De-a lungul timpului, drumul a avut mai multe denumiri:

- Drumul de Sus (al Sucevei sau al Bistriței)
- Drumul Împărătesc
- Șoseaua națională Bistrița - Cernăuți (în perioada interbelică)
- Drum național 17 Suceava – Dej (DN 17).

Drumul prin zona noastră a fost betonat pentru prima dată în jurul anului 1970. Între anii 2006-2008 s-a realizat lărgirea și modernizarea lui, pe porțiunea Mestecăniș - Măgura Calului, aceste lucrări au fost executate de către firma grecească Aktor care a subcontractat lucrarea către firma Sarmis din Bacău. Stația de asfalt a fost montată la Poiana Stampei, iar agregatele necesare (sorturile de piatră) au fost aduse de la cariera Dornișoara. Actual face parte din drumul național DN 17 care leagă Suceava de Dej.

Trecătoarea Rodnei (Pasul Rodnei/Cucureasa)

În documentele ardeleni, în special în cele bistrițene, Pasul Rodnei era legat de numele Muntelui Cucureasa, în schimb moldovenii numeau drumul transcarpatic, în cauză Drumul Suhardului⁴. Trecătoarea a fost construită la începutul secolului al XIII-lea, iar pentru locuitorii Rodnei a avut pe de o parte avantaje, datorită comerțului (Rodna fiind cu-

¹ Gheorghe C. Pața, *Ținutul Vatra Dornei*, Suceava, Editura Mușatinii, 1993, pp. 16-17.

² Ioan Bâca, *Arealul turistic Piatra Fântânele – Măgura Calului*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2012, p. 103. A se vedea și în lucrarea Sr. K. K. *Majestat Franz des Ersten politische Gesetze und Verordnungen fur sammtliche Provinzen des Osterreichischen Kaiserstaates mit Ausnahme von Siebenburgen: Band 45*, editată la Viena în 31 decembrie 1818 de K. K. Hof-u.Staats Aerialial-Drucken, la pagina 336, decretul nr. 137 din data de 09.10.1817.

³ Idem, p. 105.

⁴ Adrian Onofreiu, *op. cit.*, p. 329.

DĂNUȚ POENARU

noscută pentru minele de aur și argint), iar pe de altă parte a adus și multă suferință datorită invaziilor străine. Această cale de comunicație are cea mai bogată istorie dintre toate trecătorile din Carpații Orientali¹, din care redăm câteva momente importante:

- Peste această trecătoare menționată de canonicul Rogerius de Oradea (Rugiero de Puglio), au năvălit mongolii în 1241, în Ardeal².

- Ultima incursiune a tătarilor din 1717, descrisă de profesorul Virgil Șotropa, s-a făcut peste această trecătoare.

- Cu scopul de a închide trecătoarea Rodnei, au fost construite mai multe fortificații în preajma ei. Una dintre acestea se află în actuala comună Șanț (în trecut Rodna Nouă), fortificație situată pe un platou al malului drept al Someșului, prezentând 30 de creneluri îndreptate spre valea Cârțibavului. Altă fortificație era situată în culmea muntelui Cucureasa, cunoscută sub numele de „Șanțul lui Wopser” după numele ofițerului austriac care a reconstruit-o la începutul sec. al XVIII-lea. Încă o fortificație se afla în preajma muntelui Panastri (Panasuri), pe un platou între două văi, pe o întindere de 3.000 m. Spre est, fortificația era prevăzută cu un obstacol construit din copaci, cu o lungime și lățime egală, de 100 m. fiecare³.

În „Planul Districtului Bucovina în 72 secțiuni” se observă că pentru trecătoarea Rodnei existau mai multe trasee, a căror itinerarii o să le descriu sumar:

A. (...) – Dorna Kandreny – Kasele Todoskany – B(erg) Paluda – B(erg) Panasury - B(erg) Persa - B(erg) Kukuratzza - B(erg) Hugului – Rodna – (...)

Comparând „Planul Districtului Bucovina în 72 secțiuni” cu hărțile de amenajare silvică recente, în acest caz folosind Harta Ocolului Silvic Coșna – UP II Cucureasa, realizată în martie 1990, putem descrie acest itinerariu mai detaliat:

(...) – Dorna Candreni – Podu Coșnei – Coșna – Poiana Vinului – Vârful Fundoiaia – Piciorul Obcinei – Vârful Tebeleauca – Vârful Paluta – Vârful Panastri (Panasuri) – Vârful Perșa – Vârful Cucureasa – Rodna – (...). Pe acest itinerariu, casa de pază (Wachthaus) se afla la Vârful Paluta.

B. (...) - Dorna Kandreny – Kasele Todoskany – Vale Teșna Retse (Pârâul Cucureasa) – Pojana Akasteilor – Muntsej Inseratz – B(erg) Kukuratzza - B(erg) Hugului – Rodna – (...).

De data acesta, pentru un itinerariu mai detaliat, am folosit Harta Ocolului Silvic Coșna – UP I Teșna și o descriere realizată de Nestor Șimon în care menționa că: „drumul cel vechi, care se începe în comuna Rodna Nouă, peste vârful unui deal numit Vârful Boului, Buba sau Tarnița Hoitului, Muntele Cucureasa, Munceii Înșirați, către Coșna și Dorna și astăzi se numește Plaiul Moldovei”⁴:

¹ *Ibidem*, p. 328.

² În legătură cu această invazie, istoricul Iosif Șchiopul în lucrarea *Contribuțiuni la istoria Transilvaniei în sec. XII și XIII*, arată că aceasta s-a făcut prin Pasul Verscze și că numele Rudana apărut în relatarea canonicului orădean Rogerius nu se află în Transilvania, ci mai degrabă în nordul Ungariei, în regiunea Zips, cu colonii germane și localități miniere (Traian Pavelea, *Identitatea Năsăudului*, în „Monografia orașului Năsăud (1245-2008), Vol. I, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2009, p. 34).

³ Iulian Marțian, *op. cit.*, pp. 7-8.

⁴ Liviu Păiuș, *Nestor Șimon – schițe monografice ale localităților din fostul Regiment II român de graniță de la Năsăud*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2014, p. 199.

CĂI DE COMUNICAȚIE ALE COMUNEI COȘNA CU TRANSILVANIA

(...) – Dorna Candreni – Podu Coșnei – Coșna – Teșna – Gura Cucuresii – Culmea Arinului – Poiana Acaștilor (Castaurilor) – Munceii Înșirați – Cucureasa – Târnița Hoitului – Vârful Boului – Rodna Nouă (Șanț) – Rodna – (...). Casa de pază de pe acest itinerariu se afla în Poiana Acaștilor (Castaurilor).

Între cele două trasee (**A** și **B**) exista un drum de legătură, pe raza satului Teșna de azi.

C. Cel de-al treilea traseu (cărare) de culme al cărui itinerariu era:

(...) - B(erg) Oușor – B. Szuhardjell – Dial Humory – B. Vurvul Vulfi – B. Vulfa – Kosnabach – B. Paluda/unde ajungea în traseul **A**. - B(erg) Panasury – B. Korbuluy – B. Persa – B. Kukuratza – B. Hugului – Rodna – (...).

Folosind denumirile actuale avem:

(...) – Vf. Oușoru – Fărăoane (Dosul muntelui) – Vf. Suhard – Vf. Vâlfa – Râul Coșna – Vârful Paluta din itinerariu **A** continuând – Vârful Panastri (Panasuri) – Vârful Perșa – Vârful Cucureasa – Rodna (...).

Pe Vârful Oușoru se intersectau trei cărări care plecau din drumul împărătesc din trei locații diferite:

- Dorna Candreni, pleca spre Vf. Oușoru din apropierea bisericii creștin-ortodoxe;
- Vatra Dornei, pleca de la actuala Gara Mare, urca pe Runc urmărind creasta până pe Vârful Oușoru;
- cea de-a treia pleca de la aproximativ jumătatea distanței dintre Iacobeni și Valea Argeștrului.

Pichetele de pe acest traseu se aflau la Vf. Vâlfa (B. Vurvul Vulfi) și Vf. Paluta. Fiind un om al locului și iubitor de drumeții, de-a lungul timpului am parcurs de nenumărate ori porțiuni din toate cele trei trasee și pot să spun cu toată convingerea că traseul **C.** este cel mai dificil de parcurs, deoarece urcarea Munților Suhard, respectiv, coborârea lor, se făcea în două etape (Oușoru/Paluta și Cucureasa/Vâlfa).

Profesorul năsăudean Virgil Șotropa, în lucrarea *Tătarii în Valea Rodnei* ne prezintă date despre incursiunea tătarească în Ardeal din anul 1717, la care a participat și domnul Moldovei Mihai Racoviță. Legat de traseul urmat prin zona noastră de trupele aliate, formate din 9.700 de tătari și 3.700 moldoveni, autorul face următoarele precizări:

- În 17 august 1717 au trecut Mestecănișul și peste apa Bistriței Aurii au urcat Muntele Suhard, unde au ținut popas.

- În 18 august 1717 au trecut râul Teșna și s-au îndreptat spre Rodna¹.

Se face o confuzie între râul Teșna și râul Coșna plecată de la eroarea făcută de cronicarul Kiparissa.

Dovada de necontestat că în această incursiune itinerariul nu este cel menționat de Virgil Șotropa, o aflăm de pe inscripția monumentului ridicat în localitatea Vama chiar de către domnul moldovean Mihai Racoviță în urma acelei campanii, monument cunoscut sub numele de *Stâlpul lui Vodă*. În partea de nord a acestuia se găsește inscripționat cu litere chirilice: „Acest stâlp (l-am rădicat) când am mers p(r)în munții ce se cheamă Mestecăniș și p(r)în munțile Suhardul pogorându-ne **p(r)în Coșna** (cu înțelesul de traversare a râului Coșna, întrucât la acel moment satul Coșna <<Todășcani>> nu exista, n. a.) și așa am ieșit în

¹ Virgil Șotropa, *Tătarii în Valea Rodnei*, în „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, Cluj, 1925, p. 8.

DĂNUȚ POENARU

țara Ungurească într-un sat anume Rogna”¹.

Spre deosebire de trecătoarea Bârgăului, care în decursul timpului a suferit modificări majore cu privire la itinerariu (aici mă refer strict la trecerea pe teritoriul comunei noastre), trecătoarea Rodnei a suferit modificări prin anii 1850 când a fost construit drumul pe Rotunda (Pasul Rotunda), iar vechea cale de comunicație prin zona noastră a fost abandonată. Noul traseu prin zonă devenind:

(...) – Iacobeni – Ciocănești – Cârlibaba – Rotunda - Șanț - Rodna – (...).

Vechiul drum al Rodnei constituie dovada cea mai grăitoare a schimbărilor petrecute în trasarea și ierarhia drumurilor carpatice. În trecut se preferau culmile înalte, plaiurile și crestele alungite. Văile adânci, trecătorile înguste tocmai prin vulnerabilitatea lor militară erau ocolite². Bătrânii susțin că pe vechea trecătoare locuitorii comunelor Coșna, Dorna Candreni și Poiana Stampei, fiind în apropierea acesteia, au continuat să circule până în anii '50 ai secolului XX.

În afară de aceste drumuri descrise, documentele amintesc și de alte căi mai puțin cunoscute, drumuri ascunse, care serveau comerțului de contrabandă, evitând paza stăpânirii, fiind stabilite după nevoile locului și ale timpului, având un caracter itinerant. Aceste drumuri ascunse au fost folosite mai mult datorită sistemului de vamuire, uneori destul de aspru, mai ales pentru oamenii de rând care practicau sporadic negoțul. De aceea, de foarte multe ori, aceștia se abăteau de la punctele vamale de graniță, pentru a sustrage vămii, căutând cărări dosite. Astfel de drumuri au fost folosite și de:

- Parte din bejenarii ardeleni care fugeau în Moldova sau Bucovina, conduși de persoane care cunoșteau zona.

- Păstorii ardeleni care treceau în Moldova sau Bucovina, ce aveau astfel de cărări numai de ei cunoscute spre a scăpa de vama cerută.

- De cei care comiteau fărădelegi³.

Date cu privire la evoluția drumurilor de pe teritoriul comunei avem foarte puține. Cert este ca acestea au fost inițial naturale, adică „cum le lăsa Bunul Dumnezeu”, iar parcurgerea lor nu se putea face pe tot parcursul anului.

Coșna – Teșna – Grădinița

În prezent face parte din drumul județean Podu Coșnei – Grădinița (DJ 172 D). din documentele de arhivă aflăm că la sfârșitul anului 1911, reprezentanții comunei Coșna: Ștefan Țiganetea – jude comunal (primar), Geza Alviozi – notar (secretar), Iacob Mitrofan, Nichita Spânu, Ioan Todașcă a Măriuca, Nistor Todașcă, Vasile Todașcă a Măriuca, Savu Todașcă și George Iuga, solicitau cu insistență conducerii Plășii Rodna Veche să facă demersurile necesare către Prefectura Bistriței pentru aprobarea unui proiect de construcție a unui drum între Coșna și Ilva Mare, pe valea Teșna și Silhoasa. Drumul ar fi făcut legătura și

¹ T. V. Stefanelli, *Stâlpul lui Mihaiu Racoviță în Bucovina*, București, 1914, p. 13. *Rogna* sau *Rocna* erau vechile denumiri ale localității Rodna.

² Pavel Binder, *op. cit.*, p. 328.

³ Octav Monoranu, Emil I. Emandi, *Unele aspecte ale relațiilor comerciale dintre Bistrița și ținutul Sucevei în Evul mediu*, în „Anuarul Muzeului Județean Suceava”, Vol. V, 1978, pp. 255-257.

CĂI DE COMUNICAȚIE ALE COMUNEI COȘNA CU TRANSILVANIA

cu localitățile Feldru, Hordou, Nepos, Rodna, Mititei, Sângeorz-Băi, Parva, Salva, Mocod, Năsăud și Maieru. Deși în urma acestei solicitări s-au desfășurat mai multe ședințe, la care au fost convocați atât reprezentanții localităților prin care urma să se treacă drumul, cât și reprezentanții Direcției Silvice Bistrița și ai Liceului din Năsăud¹, construcția acestuia nu s-a realizat până în timpul Primului Război Mondial. După 15 august 1915, odată cu începerea activității șantierului pentru construcția căii ferate Ilva Mică – Vatra Dornei, [...], s-a trecut și la amenajarea drumului între Coșna și Silhoasa. Aflăm că în cazul trecerii acestui drum prin zone cu terenuri moi, bogate în turbă (zona Grădinița), s-a creat o platformă mai rezistentă prin pavarea cu lemn pozat perpendicular pe axa drumului, peste care s-a pus un strat compactat de argilă amestecată cu balast, care să poată prelua sarcinile de transport ale pieselor grele de artilerie². La scurt timp de la încheierea Primului Război Mondial, drumul nu a mai fost întreținut și s-a deteriorat, nemaiputându-se face trecerea în Ardeal.

Lucrări la drumul Coșna – Grădinița s-au mai efectuat prin anii '60, atunci când s-a făcut trecerea de la transportul materialului lemnos prin plutărit, la cel cu mijloace auto. Spre exemplu, în anul 1962, pe acest drum s-au construit două poduri din beton peste râul Teșna, de către Serviciul de Investiții din IF Vatra Dornei³.

Conform documentelor, podul peste râul Teșna aflat în apropierea actualei intersecții cu drumul comunal Tebeleauca, în anii '40 era cunoscut sub numele *Podul lui Tănase*, după numele teșneanului Tănase Moldovan, care locuia în apropierea lui⁴.

În perioada anilor '80, a fost realizat un proiect de construcție a drumului (de această dată betonat) care să facă legătura cu localitatea Năsăud, proiect care nu a fost pus în practică, însă, ulterior au fost tipărite hărți în care drumul figura construit. Nu de puține ori șoferii de TIR intrau cu camioanele pe drumul spre Coșna și constatau cu stupeoare inexistența acestuia, fiind nevoiți să facă cale înapoi. Încă un proiect a fost înaintat și prin anii 2000, de către Consiliile județene Suceava și Bistrița-Năsăud, dar, din păcate, până în prezent construcția acestuia a rămas tot la nivel de deziderat.

În anul 2007, profitând de poziționarea stației de asfalt de la Poiana Stampei, care lucra la modernizarea drumului DN 17 (E 576) pe porțiunea Pasul Mestecăniș - Pasul Tihuța, s-au asfaltat încă aproximativ 2 km. între Podu Coșnei și centrul comunei Coșna. În anii următori s-au asfaltat încă aproximativ 3 km. spre satul Teșna, în două etape, porțiuni care în acest moment (2020) este deteriorată. În anul 2018, în satul Teșna s-a construit drumul comunal cu o lungime de 338 m., pe porțiunea Podul de fier (Podul Teșna I) – Canton CFR, care în 2019 a fost betonat. Tot în 2019 a fost asfaltat la Tebeleauca o porțiune de drum comunal cu o lungime de 452 m. ambele lucrări au fost realizate cu fonduri ndin bugetul local de către firma SC Casa Design din Gura Humorului⁵.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), Fond *Administrația Fondurilor Grănicerești Năsăudene*, Dosar XCI/707.

² Paul Brașcanu, *Drum de fier prin praful de pușcă*, Iași, Editura Stef, 2012, pp. 361-362.

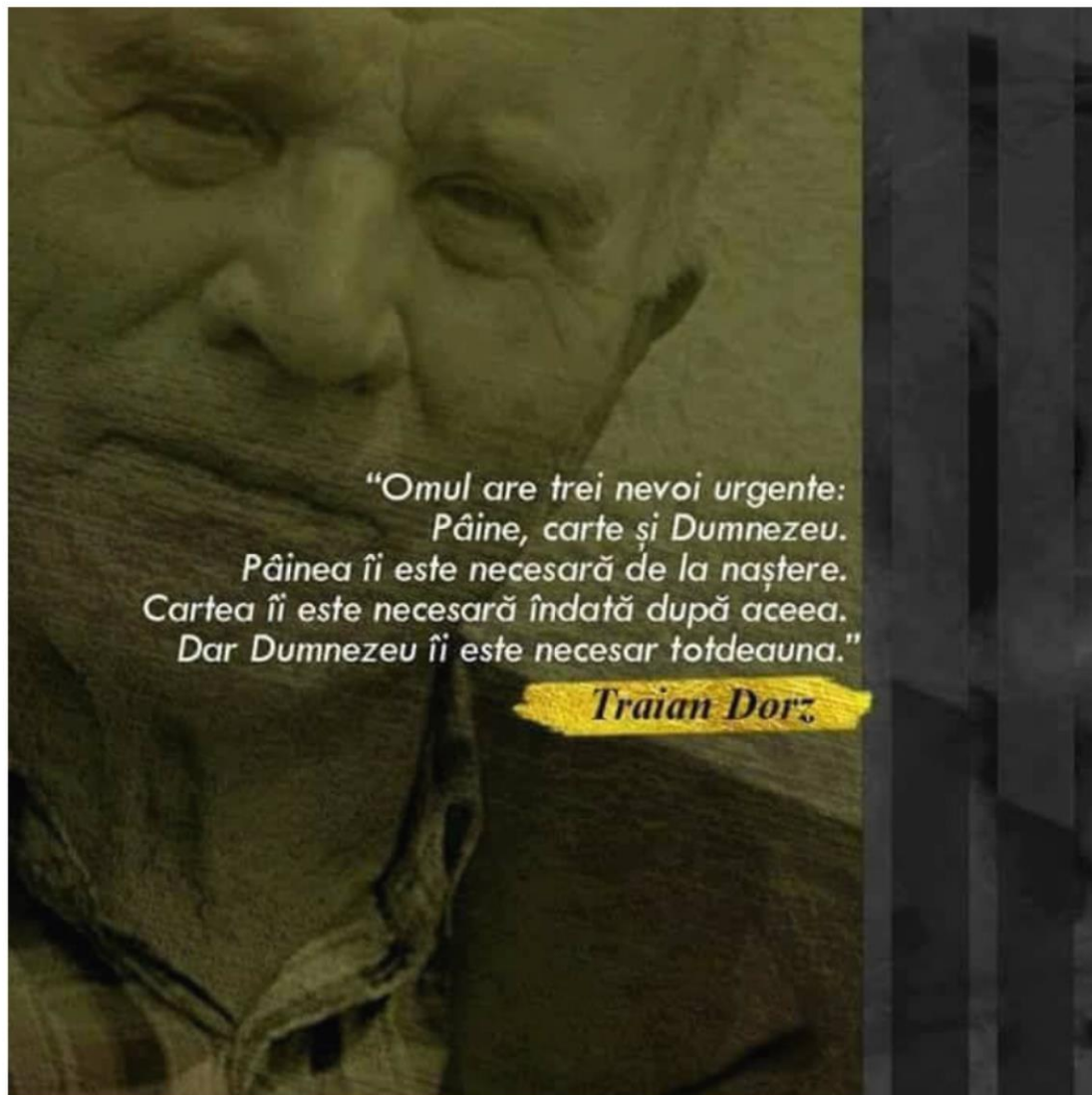
³ Arhiva Primăriei Coșna, dosar 4/1965, f. 8 și f. 9.

⁴ Idem, Dosar 33/1947, nenumărotat.

⁵ Acest articol face parte din lucrarea intitulată *Coșna – File de istorie*, Iași, Editura PIM, 2020, pp. 62-73. Mulțumim autorului pentru bunăvoința arătată în publicarea acestui fragment. Titlul articolului aparține redacției cu acordul autorului.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA”
SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229

<https://biblioteca-digitala.ro>